

DE MILITAIRE SPECTATOR

MAANDBLAD VOOR DE WEERMAGT VAN NEDERLAND EN INDIË

waarin opgenomen :

het Artilleristisch Tijdschrift, het Cavaleristisch Tijdschrift en het
Militair Technisch Tijdschrift.

Directeur-Redacteur: J. MOORMAN, Reserve-Majoor der Grenadiers.

Redacteuren:

Jhr. J. T. ALTING VON GEUSAU, Generaal-Majoor, Commandant Ie Divisie.

D. A. VAN HILTEN, Luitenant-Kolonel van den Generalen Staf.

M. R. H. CALMEIJER, Kapitein van den Generalen Staf.

P. W. PIETERS, Majoor der huzaren.

A. ETERMAN, Kapitein der artillerie.

J. H. COUZY, Kapitein van den Generalen Staf.

Redactie en Administratie: Zwarteweg 1, Den Haag — Tel. 117783 en 117784
Abonnement f 2.50 per kwartaal. Indië en Buitenland f 12.50 per jaar. Losse Nummers f 1.—
Postrekening 44715 ten name van Moorman's Periodieke Pers N.V.

108ste JAAR No. 2

NADRUK VERBODEN

FEBR. 1939

INHOUD.

	Blz.
Spectatoriale Beschouwingen	46
Opmerkingen over het Schieten der Artillerie, door Mr. R. N. DE RUYTER VAN STEVENINCK	53
Het Bataljon Infanterie te Velde, door D. A. VAN HILTEN	61
De Sociaalpsychologische grondslagen van Militaire Machtsontplooiing, door Prof. Dr. G. RÉVÉSZ	73
Nieuwe Uitgaven.....	79, 84, 85
Legeringsgebieden en Kantonementen, door J. G. WARRINGA	80
Beschouwingen over Buitenlandsche Legers, VII Polen, door M. VAN LOKHORST	82
Uit de Vakpers	88

SPECTATORIALE BESCHOUWINGEN

De internationale toestand.

Na de spannende Septemberdagen, toen de vrede door het oog van een naald moest kruipen en deze acrobatische toer volbracht tot verbazing en opluchting van heel de wereld, viel er een dichte mist over Europa. Het noodlot was afgewend, maar voor hoe lang? HITLER's woord, dat Duitschland na Sudetenland geen territoriale eischen meer had, werd niet vertrouwd, zoo min als de verklaring van MUSSOLINI, dat hij den vrede wilde handhaven. CHAMBERLAIN ging in Rome poolshoogte nemen, wat heel iets anders was dan zijn reizen naar München en Godesberg, toen het er om ging direct resultaat te verkrijgen. Die reis naar Rome was eenigermate een tocht naar Canossa. Immers voor het in werking treden van de Britsch-Italiaansche overeenkomst van 1938 was van Britsche zijde als *conditio sine qua non* gesteld, dat Italië zijn „vrijwilligers” uit Spanje terug zou trekken. Italië heeft dat niet gedaan en niettemin was de overeenkomst in werking gesteld. Zwakheid van Groot-Brittanië? Wie kan dat beoordeelen? Is het niet veeleer hoogste staatsmanskunst over een vraag van eigen prestige heen te stappen om het groote doel, behoud van den vrede, te bereiken?

Groot-Duitschland gaf het omklemde Tsjecho-Slowakije te verstaan, dat het zich na den afstand van Sudetenland maar te schikken had en het schikte zich door Duitschland een (spoorweg)-corridor toe te staan van noord naar zuid. Hongarije, dat verdere territoriale eischen ten aanzien van Tsjecho-Slowakije had, kreeg ook een wenk van Duitschland om zich te schikken. De Hongaarsche minister van buitenlandsche zaken, graaf CZAKY, ging informeerden in Berlijn en Hongarije sloot zich als vierde aan bij het anti-kominternpakt van Duitschland, Italië en Japan.

SCHACHT, financier nog uit de oude school, werd als president van de Deutsche Reichsbank vervangen door FUNK, den man, die

er op zijn befaamde reizen naar de Balkanstaten in geslaagd was sterke economische banden te knooien tusschen Duitschland en Zuidoost-Europa, even belangrijk voor het verkrijgen van grondstoffen als voor den afzet van Duitsche fabrikaten, en van groote beteekenis tegenover den boycot van Duitsche goederen in — andere landen.

Italië rammelde met de sabel tegenover Frankrijk, omdat het stukken „Italia irredenta” ziet in Corsica en deelen van de Fransche koloniën in Noord-Afrika.

De Vereenigde Staten, waar de haute finance niet vreemd is aan dezelfde krachten, welke achter den boycot van Duitsche fabrikaten zitten, toonde ondanks zijn neutraliteitswetten, plotseling groote belangstelling voor de Europeesche aangelegenheden. Beducht voor de toenemende macht van de totalitaire staten en bezorgd voor het lot van de democratische, sleepte het zijn Stille-Oceaanvloot door het Panamakanaal naar den Atlantischen Oceaan, wat in kreupele beeldspraak een cavaleriebedreiging op de flank van eventuele aanvallers in Europa genoemd kan worden.

Ook in kleine neutrale landen kwam bezorgdheid tot uiting. Zweden sprak met Finland over de positie der Olandseilanden, die van groote beteekenis zijn, zoewel voor het afsluiten van de naar Rusland voerende Finsche Golf, als van de Bothnische Golf, welke eilanden aan Finland behooren, doch bij de toewijzing aan dezen noord-oostelijken voorpost van de Westeuropesche cultuur gedemilitariseerd zijn. Zweden werd opgeschrikt door de late openbaring, dat in September aan dat land door Duitschland de eisch zou zijn gesteld om binnen zeer korten tijd te zorgen voor de verdediging van het lange, smalle eiland Gothland, om te voorkomen, dat de Russische vloot daarvan een steunpunt en een vliegtuigbasis zou maken.

En Zwitserland toonde zijn bezorgdheid door economische boycot van andere landen te verbieden, een verbod, waarvan de na-

leving wel moeilijk te controleeren is, maar dat demonstratieve waarde heeft als uiting van een oprechten wil tot absolute neutraliteit, welke ook moet blijken uit het economische leven en — uit de pers.

In Frankrijk ten slotte slaagde DALADIER er in, ondanks aandrang van links, het roer in handen te houden door inmenging in den Spaanschen binnenlandschen oorlog te voorkomen.

Vrijwel dagelijks in Januari meer of minder schokkende berichten, maar niettemin mist over Europa, geen zich klaar afteekende feiten. Slechts geruchten, die de beurzen verontrustten, o.a. het blijkbaar uit een Wallstreetsche duim gezogen valsche bericht, dat Deutsche troepen voor de grens van ons Limburg stonden. Beursmanoeuvre of kwaadaardige poging om onrust te zaaien? Het resultaat er van was niettemin, dat onze gulden eenige dagen „flauw in de markt lag.”

* * *

Na den 20sten plotseling een windstoot, die de nevelen van berichten, geruchten en in de lucht hangende beschouwingen oprolde en helder zicht bracht: de overwinningen van FRANCO op het roode Spanje. Barcelona is gevallen. Daarmee is de Spaansche binnenlandsche oorlog welhaast beslecht en nu zal de situatie van Europa zich eerlang klaar afteekenen. Spanje zal een totalitaire staat worden, wat een nieuwe overwinning beteekent van Italië en Duitschland.

Frankrijk is beducht voor de rekening, die MUSSOLINI ter betaling van zijn hulp aan Spanje zal presentereen en vreest met name, dat Italië bepaalde „établissements” in Spanje in stand zal willen houden. Daartegenover zou het een „gebiedende plicht” van Frankrijk zijn, zoo betoogden de *Temps* en andere bladen op 24 Januari, zich „vereffenende stellingen” (positions compensatrices) te scheppen, waarbij kennelijk gedacht wordt aan de reeds vroeger betoogde wenschelijkheid om Spaansch Marokko en Minorca, een der Balearen-eilanden, te bezetten. Waarop MUSSOLINI op denzelfden dag 60.000 man van de lichte 1901 (geboortjaar) onder de wapenen riep voor „herhalingsoefeningen”. Het is alzoo niet aan twijfel onderhevig, dat elke poging van Frankrijk om zich „positions compensatrices” te verzekeren,

met een aanval van Italië beantwoord zal worden, — in Afrika, in de Middellandsche zee of nog meer rechtstreeks.

Is het denkbaar dat Frankrijk, dat zich afgezien van belangrijke wapenleveringen, van rechtstreeksche inmenging door troepen in het Spaansche conflict onthouden heeft, een oorlog zal riskeeren nu het Spaansche pleit welhaast beslecht is?

In deze wankele positie slaat Frankrijk het oog naar Duitschland: overeenkomstig de Duitsch-Fransche verklaring van 6 December jl. zouden deze landen thans in „consultation” moeten treden. Duitschland zou alzoo den sleutel tot oorlog of tot vrede in handen hebben en — dus ook de verantwoordelijkheid dragen.

De *Frankfurter Zeitung*, die in het gelijkgeschakelde Duitschland natuurlijk niet op eigen houtje schrijft, antwoordt daarop: „wie een appel op ons doet, kan even goed op Engeland appelleeren, want Engeland heeft in denzelfden tijd, waarin Duitschland de eischen van Italië ondersteunt, tot dusver alles geprobeerd om zijn moreele gewicht ten gunste van Frankrijk in de schaal te leggen. Als méér sleutels noodig zouden zijn en Duitschland werkelijk één daarvan zou bezitten, dan bezit Engeland zonder twijfel den andere”. En de vraag wordt gesteld, of het niet beter ware in plaats van onderpanden te nemen, een beetje vertrouwen te hebben en vertrouwen te stichten.

Wijst dat van Duitsche zijde niet op een verlangen naar internationaal overleg?

Dat verlangen bleek ook elders. Eerst werd vernomen, dat MUSSOLINI een viermogendhedenconferentie wenschte, maar deze liet dat tegenspreken, waarop dit bericht een proefballonnetje bleek van de Fransche regeering, die zich bereid verklaarde om zulk een conferentie bijeen te roepen, — als het plan gesteund werd.

Dat MUSSOLINI het niet steunde, wekt op het eerste gezicht verwondering. Immers hij heeft zich het eerst op het standpunt gesteld, dat de verzekering van den vrede in en den economischen wederopbouw van Europa de taak was van Engeland, Frankrijk, Duitschland en Italië. Daartoe werd op zijn initiatief in 1933 het viermogendhedenverdrag aangegaan, verwaterd door den tegenstand van Frankrijk en achterhaald door Duitschland's herbewapening.

Maar sedert 1933 is de toestand totaal veranderd. Duitschland, toen de machte-

looste, is nu de machtigste. Italië en Duitschland hebben hun wil kunnen doorzetten zonder door Engeland en Frankrijk met kracht van wapenen weerhouden te worden en een viermogendhedenverdrag zou hen slechts belemmeren. Maar bovenal: Frankrijk heeft zich door zijn op 2 Mei 1935 gesloten militair verbond met de Sovjets lijnrecht gesteld tegenover de totalitaire staten. Wel heeft het volksfront in Frankrijk vooralsnog afgedaan, maar als de oorlogsdreiging opnieuw geweken is, kan het politieke tij daar weer verlopen en als de nederlaag van de Sovjet-Unie tegen Italië en Duitschland in Spanje definitief geworden is, zal het communistisch gewroet in Frankrijk wel weer beginnen.

* * *

Wie wil weten, welke plaats Nederland in het sovjetiseeringsplan van west-Europa inneemt en welke taak door de sovjet-propaganda aan ons land toegedacht is, leze de bij het Nederlandsche Boekhuis te Tilburg verschenen vertaling van het werk van HAROLD FRENCH: *Bloed over Europa*, en hij zal zich verwonderen over wat in ons neutrale land blijkbaar mogelijk is.

* * *

De spanning duurde voort tot de rede van HITLER op 30 Januari. Die bracht eindelijk ontspanning. HITLER *geloofd in een langdurigen vrede*. Tweemaal noemde hij ons land: dat Duitschland binnenkort Nederland zou aanvallen of annexeren is even ongegrond als dat Duitschland de volle maan zou willen bezetten. Dat hij behalve Nederland ook Noord- en Zuid-Amerika, Australië en China noemde geschiedde kennelijk om de geruchten van een voorgenomen aanval op ons land als nonsens te kwalificeeren.

De tweede uitlating, welke ook ons land raakte, beteekent een geruststelling voor alle kleine neutrale landen: „Duitschland verheugt zich er over, dat ook in het Westen, Zuiden en Noorden vreedzame staten liggen en dat het met die landen *tot rust gekomen grenzen heeft*. Onze betrekkingen met de staten in het Westen en Noorden, België, Nederland, Noorwegen, Zweden, Denemarken en de Oostzeestaten, zijn *verheugend* en ook de volken in die staten hebben een afkeer van den

eeuwigen oorlogsdruk en schijnen zich steeds meer terug te trekken van de frazen van den Volkenbond. Niemand kan hen meer *als vrienden waardeeren* dan Duitschland”.

* * *

Een Duitse beschouwing over de positie van Nederland.

Ons neutrale land, met zijn onafhankelijkheidspolitiek, hoe ziet men het in het buitenland?

De kans voor het Koninkrijk der Nederlanden om bij den aanvang van een gewapend conflict in de nabijheid van een der rijkste deelen de onzijdigheid te kunnen handhaven hangt in hooge mate af van de meeningen, die de politieke en militaire leiders der oorlogvoerende machten zich in vreedstijd — tijdens het *opmaken* van de operatieplannen — omtrent onze strategische ligging, onze houding ten aanzien van de toekomstige tegenpartij en de weermiddelen van het Koninkrijk hebben gevormd. Het komt er minder op aan hoe wij zelf over dit alles denken dan wel hoe het betrokken buitenland een en ander ziet en waardeert. Hieromtrent treft men zelden gegevens aan. Wij achten de hierna volgende beschouwing, van de te *Berlijn* verschijnende „*Deutsche Allgemeine Zeitung*” van 14 Jan. j.l. (Avondblad), in dit opzicht van genoegzaam belang om ze onder de aandacht te brengen, wat niet insluit, dat wij den inhoud in elk opzicht onderschrijven. Hier en daar hebben wij door een noot van ons inzicht doen blijken en voorts enkele passages gecursiveerd.

Man muss sich bei der Beurteilung der holländischen Haltung stets erneut vergegenwärtigen, dass die Niederlande kein in sich abgeschlossenes Gebiet darstellen, und dass ihre staatliche, wirtschaftliche und namentlich geographisch-strategische Struktur sich von derjenigen anderer kleiner europäischer Länder wie etwa der skandinavischen Staaten oder gar der Schweiz grundlegend unterscheidet¹⁾. Auf

¹⁾ Deze waarheid is in het nabije verleden maar al te vaak uit het oog verloren door thans tot beter inzicht bekeerde partijen, die ons de defensieverwaarloozing van Scandinavische staten als navolgenswaardig voorbeeld aanprezen, door militairen, die ons met „het Zwitsersche stelsel” wilden gelukkig maken en wordt thans weder vergeten door degenen, die ons land met Tsjecho-Slowakije vergelijken.

Grund seiner ausgedehnten und reichen Kolonialbesitzungen im fernen Osten (Niederländisch-Indien und Holländisch-Guinea) und in Westindien (Curaçao und Holländisch-Guyana)¹⁾ seines regen Schifffahrtsverkehrs mit Ostindien, Ostasien, Südafrika und mit ganz Amerika, seines allerdings bis nach Australien führenden transkontinentalen Luftverkehrs und vor allem seiner umfangreichen Welthandelsverbindungen weist *das holländische Staatswesen nun einmal einen ausgesprochenen Imperiums-Charakter* auf. Dieses gewaltige Ausmass des räumlichen Interessen- und Wirkungsbereiches bringt in Zeiten friedlicher und konstanter Entwicklung grosse Vorteile mit sich. Es beschwört jedoch in Krisenzeiten auch Gefahren herauf, die andere Länder in diesem Umfang nicht kennen, und es erhöht das Risiko, dass man in irgend welche Auseinandersetzungen der Grossmächte hineingezogen werden kann.

Für Holland wiegen derartige Gefahrenmomente um so schwerer, als *gerade dieses Land in einer ausgesprochenen Gefahrenzone* liegt, und zwar in doppeltem Sinne. *In Europa wie in Sudostasien kommt den den Holländern gehörenden Gebieten — man kommt beinahe in Versuchung, an eine launische Fügung des Schicksals zu denken! — eine so grosse geographisch-strategische Bedeutung zu, dass sich durch ihre plötzliche Inbesitznahme jede Grossmacht entscheidende militärische Vorteile gegenüber einem Rivalen verschaffen könnte.* Auf dem europäischen Festland sind es die holländischen See- und Lufthäfen, und im fernen Osten sind es die fast alle Schifffahrtsverbindungen Europas und Afrikas mit Ostasien und Australien beherrschenden Meeresstrassen des indonesischen Archipels, die zu aggressiven Übergriffen anderer Mächte reizen könnten.

So sehen die nicht immer in vollem Umfange leicht zu überblickenden Fundamente aus, auf denen sich die holländische Aussenpolitik aufbauen muss. Sie stellen zugleich die Erklärung dafür dar, weshalb man in Holland während des ganzen Jahres 1938 im Schatten und unmittelbar am Rande der internationalen Spannungen lebte und mehrfach geradezu das beklemmende Gefühl hatte, auf einem

Pulverfass zu sitzen, obwohl man selbst den festen Willen hatte, sich aus den Konflikten der Grossmächte herauszuhalten.

Solange man in Holland noch einigermaßen auf die Begriffe „Kollektive Sicherheit“ und „Völkerbundspolitik“ glaubte vertrauen zu können, hielt man die Vielheit seiner europäischen und Weltinteressen im Genfer Verein am besten gesichert. Sobald sich aber unverkennbar herausstellte, dass man bei diesem Vertrauen auf losen Sand gebaut hatte, erwies sich gerade für ein Land mit einer so kompliziert und exponiert gelagerten Interessenstruktur das weitere Festhalten an den überlebten Genfer Methoden als eine von Monat zu Monat zunehmende ernste Belastung. Diese Erwägungen stellen die sehr plausible Erklärung dafür dar, warum man sich in Holland im vergangenen Jahre nicht nur von Genf abwandte, sondern auch bei dieser Frontveränderung eine weit grössere Eile an den Tag legte, als dies bei so manchen anderen ebenfalls enttäuschten Völkern der Fall war. Unter der umsichtigen Leitung des Ende 1937 in sein Amt eingeführten neuen Aussenministers Dr. PATIJN kehrte Holland zu seiner traditionellen Selbständigkeitspolitik der Vorkriegszeit zurück, und zwar so schnell und so radikal wie möglich.

So begann das Jahr 1938 zur Überraschung Europas mit der holländischen Anerkennung des italienischen Imperiums und einem in gleicher Richtung gehenden Initiativschritt des Aussenministers PATIJN bei den Oslo-Staaten. Bereits im Sommer folgte die Anknüpfung diplomatischer Beziehungen zur Regierung von Burgos, bei der die niederländische Regierung ebenfalls so manchen anderen Regierungen richtunggebend voranging. Im September unternahm Aussenminister PATIJN in einer neuen Konferenz der Oslo-Staaten einen Vorstoss im Sinne einer allgemeinen Anerkennung Nationalspaniens sowie einer Aufhebung des die Sanktionsbestimmungen enthaltenden Artikels 16 des Völkerbündspaktes. Im selben Monat noch sagte sich Holland in Genf offiziell von diesen viel erörterten und für das Land besonders bedenklichen Genfer Bindungen los. Schon zuvor hatte PATIJN in der Ersten Kammer die Erklärung abgelegt, dass „Holland in keinem Falle ein eventuelles Durchmarschrecht einem Lande bewilligen wird, das sich mit einem Nachbarstaat Hollands in Konflikt befindet“. Und Ministerpräsident Dr. COLIJN hatte in einem aufsehenerregenden Interview mit einem englischen Blatt die „grundsätzliche Neutralität Hollands im Falle eines europäischen Konfliktes“ proklamiert. Ferner stand die im September

¹⁾ Men treft hier en elders de eigenaardige verwarring aan tusschen de begrippen Nederland en Holland, die in Duitschland veelvuldig voorkomt. Vele landgenooten in den vreemde werken dit in de hand door zich als „Holländer“ aan te dienen. De zelfbewuste inwoner van het Koninkrijk der Nederlanden noeme zich „Niederländer“.

im Haager Rittersaal verkündete Thronrede im Zeichen einer Verstärkung der Selbständigkeitspolitik und des weiteren Ausbaues der Wehrmacht, und zwar sowohl in Europa wie in Niederländisch-Indien. Gleichzeitig wurden neue hohe Militärkredite und Steuererhöhungen zu deren Deckung beantragt. Inzwischen waren auch im Hinblick auf die Verschärfung der europäischen Spannung mehrere eerst für 1939 in Aussicht genomme militär-politische Massnahmen wie die Verdoppelung der Militärdienstzeit und die Aufstellung von nicht weniger als 27 Grenzschutzbataillonen schon vorzeitig in Kraft gesetzt worden. Alle diese Massnahmen sollten dem Schutze der holländischen Neutralität dienen.

Wenn trotzdem anlässlich und nach der bedrohlichen europäischen September-krise gewisse Zweifel auftauchen mussten, ob die holländische Selbständigkeits- bzw. Neutralitätspolitik auch wirklich im Ernstfalle in vollem Ausmass zur Anwendung kommen würde, so hat man sich dies in Holland selbst zuzuschreiben. Es war nicht nur die systematische anti-deutsche Stimmungsmache einer gewissen Hetz-*persse*, sondern auch eine Reihe bedenklicher Äusserungen aus Militärkreisen¹⁾, die die früheren grundsätzlichen Erklärungen der Regierung zu untergraben oder doch mindestens zu bagatellisieren suchten und den Selbständigkeitskurs der offiziellen Aussenpolitik in Frage zu stellen schienen. Im Haag hat man sich inzwischen erdenkliche Mühe gegeben, die erwähnten Zweifel zu zerstreuen. Die beruhigenden holländischen Versicherungen werden jedoch erst dann voll zu ihrem Recht kommen können, wenn sich auch der Tenor der öffentlichen Meinung wesentlich stärker als bisher auf den offiziellen Regierungskurs einstellt und die weitgehende Abhängigkeit namhafter holländischer Presseorgane von englischen Nachrichtendiensten einer objektiveren Einstellung Platz macht".

*De openbare meening
in Nederland.*

Het is verheugend, dat de „officieele regeeringskoers" van Nederland, nl. die van onafhankelijkheidspolitiek met de daaruit voortvloeiende neutraliteit ten aanzien van andere mogendheden, welke

¹⁾ Ons is slechts de afkeurenswaardige uitlating bekend, die wij in de „Spectatoriale Beschouwingen" gispen en tot de juiste waarde terugbrachten. Met voldoening bemerkten wij, dat onze rechtzetting in de Deutsche pers algemeen overgenomen is.

ook, blijkens het aangehaalde artikel in Duitschland ingezien en erkend wordt. Daarmee kan men tevreden zijn. Dat de „gerust stellende Nederlandsche verzekeringen eerst dan volledig tot hun recht komen kunnen als ook de openbare meening zich wezenlijk sterker dan tot dusver op den regeeringskoers instelt", kan slechts gezegd worden door iemand, die de openbare meening in ons land uitsluitend kent uit wat gepubliceerd wordt in kranten, tijdschriften en boeken. Maar de „openbare meening" bestaat niet slechts uit hetgeen publicisten gelieven te schrijven. De openbare meening is de meening van het grootste aantal Nederlanders. En er kan niet de minste twijfel aan bestaan, dat de overgrote meerderheid van ons volk volledig staat achter de onafhankelijkheids-politiek van onze regeering. Wij willen niet anders dan blijven wat wij zijn en houden wat wij hebben. Wij willen niet dat anderen zich met onze zaken bemoeien en wij willen ons niet bemoeien met anderen zaken. Allermint met die van onze naaste bureu. En onze verhouding tot het buitenland wordt slechts bepaald door onze regeering. Het buitenland houde zich dus slechts aan wat onze verantwoordelijke regeering zegt en late wat onverantwoordelijke schrijvers schrijven voor wat het is: individueele meening, niet openbare meening.

Of het intusschen niet wenschelijk, ja noodzakelijk is, dat ieder die zich groepen acht om over het buitenland te schrijven, zich onthoudt van wat aan het buitenland aanstoot kan geven, is een andere vraag, die van nationaal standpunt niet anders dan bevestigend beantwoord worden kan.

Men vergete in het buitenland, met name in Duitschland niet, dat hier volledige persvrijheid bestaat. Artikel 7 van onze Grondwet, gemaakt in een tijd, toen er van pers nauwelijks gesproken kon worden, bepaalt: „Niemand heeft voorafgaand verlof noodig, om door de drukpers gedachten of gevoelens te openbaren, behoudens ieders verantwoordelijkheid volgens de wet." Elke preventieve censuur is dus uitgesloten en het verschijnen van een krant of tijdschrift kan niet verboden worden. Het eenige wat de regeering kan doen — en bij monde van den minister-president ook gedaan heeft — is de pers wijzen op de noodzaak om in deze tijden zeer voorzichtig te zijn in haar publicaties.

Maar bij een dergelijke persconferentie zijn slechts de hoofdredacteuren van de groote dagbladen tegenwoordig. Buiten dien kring, waarin het gemeenlijk niet aan verantwoordelijkheidsbesef mangelt, zijn er tal van publicisten van allerlei formaat en daaronder zijn er helaas, voor wie niet in de eerste plaats het landsbelang en de onafhankelijkheidspolitiek van onze regeering richtsnoer zijn, maar hun politieke richting, geloof of ras. Maar geen volk, noch een regeering kan in een land, waar vrije meeningsuiting grondwettelijk geoorloofd is, verantwoordelijk gesteld worden voor particuliere meeningsuitingen, welke buiten de strafwet vallen, al zijn ze erg en ergerlijk.

Slechts bij staat van oorlog of van beleg kan het militair gezag ten aanzien van de vrijheid van drukpers preventief optreden.

De strafrechtelijke verantwoordelijkheid voor publicaties van beleedigenden aard is eenige jaren geleden uitgebreid in dien zin, dat niet slechts belediging van een persoon, maar ook van een groep der bevolking strafbaar is. Een andere uitbreiding, nl. dat niet slechts belediging van een vreemd staatshoofd, maar ook die van een ander volk of een deel daarvan, strafbaar gesteld worde, zou in dezen tijd overweging verdienen.

Onbetamelijke persuitingen over andere volken en hun regeering zouden het buitenland kunnen gaan vervelen en daardoor ongewenschte demarches kunnen uitlokken. En ze zouden op den duur schade kunnen doen aan den geest van neutraliteit van ons volk, dat ook door infiltratie van vreemde elementen eenzijdig ingelicht wordt.

Binnenland

Op 9 Januari hebben bijna alle regimenten infanterie van de Koninklijke Nederlandsche Landmacht den dag herdacht, waarop zij 125 jaren geleden, zelve of althans de stamonderdeelen waaruit zij voortkwamen, bij Besluit van den Souvereinen Vorst werden opgericht. Dit jubileum is bij alle regimenten — zij het ook op verschillende wijze — met opgewektheid herdacht en gevierd, waarbij den jeugdigen soldaten nog weer eens in het bijzonder werd gewezen op hetgeen hun voorzaten bij Waterloo en in den Tien-

daagschen Veldtocht voor Koning en Vaderland hebben gepresteerd en geofferd.

Maar het was niet alleen deze omstandigheid, die aan de verschillende feestvieringen bijzonderen luister bijzette en evenmin was dat uitsluitend toe te schrijven aan het correcte militair vertoon, dat onze regimenten, als op den dag van de groote wapenschouw te 's-Gravenhage op 29 Augustus 1938, wederom ten toon spreidden.

Er was nog een andere omstandigheid, die alom sterk de aandacht trok en vooral van de zijde van de weermacht ten hoogste gewaardeerd werd. Wij bedoelen hier de zeer groote sympathie, die onze soldaten overal van de zijde van de bevolking mochten ondervinden. En nu denken wij niet eens in de eerste plaats aan de veelal mooie geschenken, zooals diepe paraderommen, klaoenen, schelleboomen e.d., die door de bevolking aan onze jarige regimenten werden aangeboden, hoezeer deze geschenken, vooral als tastbaar bewijs van die sympathie des volks ook gewaardeerd werden. Voorop staat voor ons de werkelijke sympathie van de bugrerij, zich soms verheffende tot een zekere trots op de vaderlandsche weermacht, die sympathie die zich uitte in woorden, in blikken in toejuichingen, en in welgemeende gelukwenschen van velen — waaronder de hoogste civiele autoriteiten — aan de Commandanten der jarige regimenten, alsmede in de zeer ruime en zeer welwillende berichten, die zoowel in de groote als in de plaatselijke pers werden aangetroffen.

Het is eigenlijk vreemd, dat wij zooveel gewag moeten maken van een zaak die natuurlijk moest zijn. Wat is er toch meer voor de hand liggend, dan dat het volk zijn eigen zonen, die bestemd zijn om dat volk en zijn land in de ure des gevaars te beschermen, met groote toegenegenheid en welwillendheid tegemoet treedt? Maar wij hebben het zoo lang anders gekend. Onze weermacht is gedurende zooveel jaren na den wereldoorlog het arme, leelijke eendje geweest, dat door zijn soortgenoten kwaad werd aangekeken en verdrongen of wel de asscheipoester in de staatshuishouding, voor wie geen geld was voor een behoorlijk kleed en die zich maar achteraf moest houden en genoegen moest nemen, met wat de andere sociale zusters voor haar overlieten.

In de laatste jaren zijn de tekortkomingen aan oefening, bewapening, uitrust-

ting, organisatie en wat dies zij, meer in alle toonaarden aan den volke verkondigd, maar toch was het eerste en voornaamste, het allesbeheerschende wat aan die weermacht ontbrak, de sympathie van het Nederlandsche volk, want bedenken wij goed, dat de soldaat in vredetijd zijn werk alleen met opgewektheid kan verrichten als hij thuis met waardeering over dat werk hoort spreken en dat het onmogelijk voor de jongemannen is om met vreugde en ijver te dienen, als zij 's Zondags met verlof zijnde slechts hooren smalen op het nuttelooze gedoe in het leger.

Dat de algemeene herleving van ons nationaal bewustzijn ons die vernieuwde sympathie bezorgd heeft staat als een paal boven water, maar jammer is het dat wij zulks ook moeten toeschrijven aan den nood der tijden, aan het groote gevaar waarin de vrede, ook voor ons vaderland, in deze dagen verkeert.

Heeft de sympathie des volks dus voor de weermacht de grootste beteekenis en is zij te beschouwen als een voordeel van de eerste orde, zij legt aan allen, die tot die weermacht behooren ook weer zware verplichtingen op.

Voorop zij gesteld, dat een rechtgeaard mensch zijn plicht vervult om der wille van dien plicht, welke hem door God en het wereldlijk gezag is opgelegd en dat dus alleen reeds het doen van dien plicht voldoende bevrediging moet schenken. Doch militairen zijn ook menschen, die ieder bewijs, dat hun plichtsvervulling gewaardeerd wordt, op hoogen prijs stellen niet alleen, doch in die waardeering zelfs nog een stimulans vinden tot nog hooger plichtsbetrachting.

Welnu, de groote voelbare en tastbare sympathiebetuigingen, die onze weermacht op 9 Januari 1939 mocht ontvangen, hebben allen, die tot die weermacht behooren, ook zij die niet jubileerden, tot groote dankbaarheid gestemd. Maar nu moeten zij ook ten gevolge hebben dat iedereen, die deel uitmaakt van de gewapende macht van het Koninkrijk der Nederlanden, daarin een aansporing vindt tot verhoogde werkzaamheid en verhoogde plichtsvervulling. Deze aansporing geldt zoowel voor den gewonen soldaat als voor den hoogsten aanvoerder, want allen behooren tot hetzelfde volk en arbeiden aan hetzelfde doel,

n.l. de veiligstelling van den dierbaren vaderlandschen bodem.

De weermacht zal dus in steeds stijgende mate zich moeten oefenen in alles, wat op het gevechtveld van haar zal kunnen gevorderd worden. Daartoe geve de soldaat zich geheel aan zijn militaire werkzaamheden, maar de aanvoerder zorge in de eerste plaats, dat hij een voorbeeld is voor zijn manschappen en verder, dat hij door groote activiteit, door groote afwisseling in de oefeningen en door welwillende kritiek de belangstelling van zijn mannen blijft binden. Een saai doordienen in den sleur van voor enkele jaren is thans misdadig, want zoodoende zal de belangstelling van het volk en van de jonge soldaten snel verflauwen. Aan alle aanvoerders wordt op het hart gebonden: „*Activité, activité, vitesse!*” Sleur en slaphheid dooden alle ambitie. Maar in dit opzicht is even belangrijk de zorg voor een goed verzorgd militair vertoon. Het volk ziet nu eenmaal weinig aan moderne gevechtsoefeningen. De zoo noodige „leegheid van het slagveld” maakt, dat mooie manoeuvre-beelden, zooals carré-formaties der infanterie, vlotte charges te paard van de cavalerie en in galop oprijdende veldartillerie den volke niet meer kunnen geboden worden. Het leger wordt dus gezien en beoordeeld bij parades, eerbetoon, marschen door de stad e.d. en iedere commandant — zelfs van een kleine troep — die met zijn mannen door de straten slungelt in plaats van behoorlijk te marcheeren, verspeelt voor de weermacht een deel van de sympathie des volks.

Trouwens de feesten van 9 Januari onderstreepten deze meening ten volle. De burgerij toonde toch zijn sympathie door het schenken van voorwerpen als parade-trommen, klaroenen, schelleboomen en andere zaken voor militair vertoon, zaken die te velde geen rol spelen. De gevers wilden daarmede — wellicht onbewust — doen blijken, dat zij een behoorlijk militair vertoon ten zeerste op prijs stellen.

Welnu, mogen de uitingen van medeleven van ons volk op 9 Januari door de weermacht goed verstaan worden en aanleiding geven tot nog grootere plichtsbetrachting, nog grootere activiteit en nog grootere opgewektheid bij alle dienstvervulling.

OPMERKINGEN OVER HET SCHIETEN DER ARTILLERIE

DOOR Mr. R. N. DE RUYTER VAN STEVENINCK

Kapitein 2 R.V.A.

Inleiding.

En om bijzondere redenen verleend verlof deed schrijver dezes ongeveer drie jaar buiten artilleristische activiteit leven. Deze vrij langdurige afwezigheid bracht de noodzakelijkheid van opnieuw inwerken in veel waarvan de finesses verloren waren gegaan met zich. Dit eischte uiteraard veel tijd, grotendeels buiten de eigenlijke diensturen, maar bracht daarnaast ook eenige winst. Men staat als tot-op-zekere-hoogte-buitenstaander in vele opzichten onbevangerder tegenover het geleidelijk gegroeide, dan zij die den groei steeds van zeer nabij hebben meegemaakt. Indien er bij die ontwikkeling ook minder harmonische of minder consequente trekken ontstaan zijn zullen zij den halven outsider eerder treffen dan den volmaakten insider. Wij achten het derhalve niet uitgesloten, dat vermelding van eenige punten, die onze aandacht hebben getrokken ook voor anderen van waarde kan zijn.

Wat ons het meest is opgevallen is het verschil in geest tusschen de tactiek der artillerie zooals die in de Gevechtshandleiding tot uiting komt en de schiettechniek. Laatstgenoemde is neergelegd in het Schietvoorschrift en den Afdelingsdienst (R.B.M.A. deel IV) zonder dat deze voorschriften op dit gebied geheel representatief zijn; de eigenlijke „schoolvorming” is voor een groot deel uitgegaan van den brief van den Inspecteur der Artillerie, dd. 6-3-30, nr. 744, en van de bij 2 R.V.A. gegeven cursussen.

In de Gevechtshandleiding — wij komen er straks uitvoeriger op terug — ligt de nadruk op het op uiterst korten termijn leggen van een uitwerkingsvuur op een door de gevechtsleiding of de infanterie aangegeven plaats; bij de schietopleiding der artillerie staat het inschieten op zichtbare doelen in het middelpunt van de belangstelling.

Wij voelen hier een zeker gebrek aan harmonie. Bij een volkomen sluitend systeem zou men mogen verwachten dat de opvattingen van de Gevechtshandleiding, via een Gevechtsvoorschrift voor de Artillerie, haar stempel op de schietmethoden zouden drukken. Het gebruik der artillerie in den geest der Gevechtshandleiding voert tot bepaalde opdrachten aan de hoofdgroepen der artillerie, deze weer tot opdrachten aan de afdelingen en ten slotte aan de batterijen. De schietopleiding zou er dan op gericht moeten zijn het personeel te leeren deze opdrachten practisch uit te voeren en daarbij uiteraard den meesten nadruk moeten leggen op die soort vuren die bij het gevecht het meest te verwachten zijn ¹⁾.

¹⁾ Uiteraard willen wij hiermee niet zeggen dat, indien een bepaald vuur in werkelijkheid vermoedelijk tweemaal zooveel zal voorkomen als een ander vuur, voor de beoefening van het eerste ook juist tweemaal zooveel tijd moet worden uitgetrokken als voor de beoefening van het tweede.

Dat deze harmonie niet bereikt is, is n.o.m. een gevolg van het feit, dat onze schietmethodes zich niet van boven af, maar juist in omgekeerde richting ontwikkeld hebben ¹⁾. De voornaamste oorzaak hiervan is ongetwijfeld de omstandigheid, dat de energieke leiding van het wapen het verwerken van de artilleristische ervaring van den wereldoorlog reeds tot een vrij ver stadium had doorgevoerd vóór de Nederlandsche tactische voorschriften verschenen.

Deze op zich zelf minder regelmatige gang van zaken heeft althans het voordeel gehad dat men de schiettechniek iets vrijer, minder afhankelijk van de tactiek heeft kunnen ontwikkelen en daardoor een vollediger beeld van haar mogelijkheden heeft kunnen bekomen. Die ontwikkelingsweg zou alleen een nadeel worden indien men thans, nu men over een uitmuntend tactisch voorschrift beschikt, bij het bestaande zou volharden. In de eerste plaats schijnt nu noodig in nauwe aansluiting aan de Gevechtshandleiding een Gevechtsvoorschrift voor de Artillerie samen te stellen en aan de hand dezer voorschriften de huidige schietmethodes kritisch te onderzoeken en waar noodig te herzien.

De tweede opmerkelijke karaktertrek van het schieten onzer artillerie is, dat het zoo duidelijk zijn geboortegrond — de Oldebroeksche schietheide — verraad. De slechte invloed van Oldebroek doet zich voornamelijk op twee manieren voelen. Als ieder schietterrein laat het den nadruk vallen op inschieten, terwijl in werkelijkheid het uitwerkingsvuur in het centrum der belangstelling behoort te staan; in de tweede plaats heeft het kwaad gesticht doordat het den artillerist heeft gewend aan een terrein welks vorm sterk afwijkt van dien van die deelen van het land, voor welke de kans, dat ons leger er in oorlogstijd zal moeten vechten, het grootst is. Oldebroek met zijn hooge waarnemingspunten en spaarzame terreinbedekking vormt een artilleristisch paradijs; maar evenals in het algemeen menschelijke bestaan moeten we onze discipelen niet voorbereiden voor een leven onder ideale omstandigheden, maar op de nuchtere werkelijkheid.

Na bovenstaande inleiding kunnen wij tot het stellen onzer opmerkingen overgaan. Voor de overzichtelijkheid zullen wij de behandeling in drie onderdeelen splitsen:

- het uitwerkingsvuur zonder onmiddellijk voorafgaand inschieten,
- technische opmerkingen omtrent het uitwerkingsvuur,
- opmerkingen van verschillenden aard.

Het uitwerkingsvuur zonder onmiddellijk voorafgaand inschieten.

Gevechtshandleiding pt. 5 zegt o.m.: De artillerie kan door de groote dracht en het ruime schootsveld van het moderne geschut en dank zij uitstekende verbindingsmiddelen haar vuur snel op bijna elk deel van het gevechtveld concentreren en daardoor een geweldige materiele en moreele uitwerking teweegbrengen.

Pt. 23 zegt: De eigenschappen der artillerie, welke haar in staat stellen op elk gewild oogenblik haar werkzaamheid op elk deel van het slagveld te doen

¹⁾ Het schietvoorschrift draagt den stempel van ontwikkeling van onder af wel zeer duidelijk; het afdeelvuur wordt er niet in behandeld hoewel de afdeeling als schieteenheid moet worden beschouwd. De regels voor het afdeelvuur zijn in R.B.M.A. IV, pt. 60—65 terecht gekomen of liever verdoeld geraakt.

gevoelen, stempelen haar tot het wapen, dat — meer dan een ander — den commandant van een groote eenheid de mogelijkheid verschaft, ook gedurende den slag rechtstreeks en onmiddellijk invloed op den loop van den strijd te blijven uitoefenen

De Gevechtshandleiding ziet de artillerie dus in de eerste plaats als een instrument dat den vijand overal waar dit noodig is à la minute een geweldigen mokerslag moet kunnen toedienen. Ieder artillerist behoort hiervan doordrongen te zijn; zijn plicht is het er toe mee te werken, dat zijn wapen in staat is deze taak te vervullen.

Hiervoor is noodig dat de artillerie op bevel, terstond — dus zonder dan nog te behoeven in te schieten — haar vuur met juistheid op de haar opgegeven plaats kan brengen. Ter vermindering van mogelijk misverstand voegen wij er bij, dat deze eisch geenszins uitsluit dat als voorbereiding, in het raam der tactische omstandigheden, verschillende gegevens door schieten worden bepaald, en evenmin dat men zal trachten het uitwerkingsvuur waar te nemen om het daarna zoo noodig nog te verbeteren. Waar het om gaat is, dat de artillerie het als normaal leert beschouwen, dat zij een werkzaam uitwerkingsvuur afgeeft ook zonder dat zij de gelegenheid krijgt expresselijk voor dit uitwerkingsvuur in te schieten.

Ook in lager verband, bij het optreden van artillerie aangewezen voor rechtstreekschen steun der infanterie, zal naar onze meening het afgeven van onmiddellijk uitwerkingsvuur op den voorgrond staan ¹⁾.

Het beeld, dat de gebruikelijke schietoefeningen geven, bij welke practisch ieder uitwerkingsvuur door inschieten wordt voorafgegaan, moet daarom naar wij vreezen min of meer misleidend werken; men gaat als normaal voelen wat in werkelijkheid eerder uitzondering zal zijn.

Expresselijk inschieten na het ontvangen van de opdracht tot uitwerkingsvuur zal alleen plaats hebben als er voldoende tijd voor beschikbaar is (artilleriebestrijding, c.q. inleidende beschieting, storend vuur, e.d.); men kan dan nauwkeuriger resultaten bereiken en dus munitie besparen ²⁾. Dit inschieten is voorts noodig indien de plaats van het doel door den opdrachtgever niet nauwkeurig kan worden aangegeven; dit kan b.v. het geval zijn bij een verzoek om vuursteun van den infanteriecommandant met wien een afdeling artillerie samenwerkt. Maar in dit geval moet men zich geen illusies maken omtrent den tijd waarbinnen het uitwerkingsvuur kan worden afgegeven. Kan de infanterie de plaats van het doel niet nauwkeurig opgeven, dan is de kans dat de vuurleider nabij de afdeling het op haar aanwijzing in het terrein kan ontdekken practisch nul ³⁾. Mocht hij al iets zien, dan nog zal het zeer twijfelachtig

¹⁾ Een duidelijke illustratie van onze opvatting vinden we in het artikel van Kapitein CALMEYER: „Het gevecht bij Waalre“, „Militaire Spectator“ 1938, speciaal blz. 244, 363, 413, 415, 416.

²⁾ Men bedenke echter dat deze grootere nauwkeurigheid in het algemeen alleen door nauwkeurig afstand bepalen kan worden verkregen; volledige vuurvoorbereiding geeft volgens Sch. Art. 22 zelfs betere resultaten dan schieten van bevestigde grenzen (pt. 240a noot 1; het verschil der grenzen bedraagt nl. in het algemeen 3 LS 50, de fout dus $3/2 + 1 = 2\frac{1}{2}$ LS 50 = ongeveer $2\frac{1}{2}$ % van den afstand; in het geval van pt. 283 lid 2 is de fout 2 %. Dit laatste getal moge voor een zuiver kaartvuur, als het betrokken punt op het oog heeft, wat optimistisch schijnen, het is zeker te bereiken indien de vuurvoorbereiding zich ook uitstrekt tot het bepalen van schietgegevens).

³⁾ Bij oefeningen in Oldebroek ziet men soms een volkomen onnatuurlijke situatie. De gefingeerde infanterie-commandant vraagt dan b.v. vuur op infanterie in terreinrand ter hoogte van den watermolen van 100 m rechts tot 200 m links van die molen. Hierbij

zijn of hij zal durven vuren; hoe moeilijk zal het zijn te constateeren of dat, wat hij ziet de vijandelijke en niet de eigen troepen zijn. Misschien is het mogelijk op het doel in te schieten met behulp van een artilleriewaarnemer in voorste lijn, die zich toevallig in de buurt van dat onderdeel der infanterie, waarvan de melding afkomstig is, ophoudt; wellicht ook kan de infanterie zelf daartoe diensten bewijzen (I.R. II A pt. 50). Het is dan niet uitgesloten, dat het uitwerkingsvuur na $\frac{1}{2}$ à 1 uur kan worden afgegeven. Meestal zal het echter noodig zijn een voorwaartsche waarneming speciaal voor dit doel te organiseeren; dan kan het wel 1 à 2 uur duren voor het uitwerkingsvuur losbreekt. Hierbij zij nog opgemerkt, dat deze oplossing in de voorschriften (Hand. Art. Gevechtsweld pt. 187) vrij onvolledig is behandeld en ook bij schieten andere oefeningen weinig beoefening vindt.

Hoe moet nu de artillerie optreden om haar plicht *à la minute uitwerkingsvuur op een aangegeven plaats te kunnen brengen* te vervullen?

Hiervoor is noodig:

- uitvoerige topografische vuurvoorbereiding,
- het bestudeeren van het doelenterrein zooals het zich gezien van de waarnemingsposten uit voordoet. Van alle markante punten en lijnen moet de plaats op de kaart bekend zijn. Hulpmiddelen hiervoor zijn vooral de tmd (die gewoonlijk lang niet voldoende uitgebuit wordt) en luchtfoto's. Het schijnt in het voor-nemen te liggen Nederland, althans voor zoover het als mogelijk strijdtooneel in aanmerking komt, reeds in vreedetijd stelselmatig uit de lucht te fotografeeren; deze foto's zullen in oorlogstijd beschikbaar worden gesteld en naar onze meening voor het werk der artillerie en voor de samenwerking infanterie-artillerie van moeilijk te overschatten waarde blijken. Van belang zou ook zijn de afdelingen van de artillerie van een afstandmeter te voorzien, gelijk bij buitenlandsche artillerieën het geval is. Veelal zal dit instrument uitkomst kunnen brengen bij het identificeren van een bepaalde huizengroep, boomenrij of derg. aan de hand van foto of kaart. Het bepalen van schietgegevens op een verkeerd terreinvoorwerp kan de alleronaangenaamste gevolgen hebben.

- stelselmatig bepalen van gegevens door schieten in alle gevallen waarin dit tactisch toelaatbaar is. Men zal hiervoor zooveel mogelijk van markante ingemeten punten gebruik maken doch waar deze ontbreken (grootere afstanden in bedekt terrein) met behulp van lmd of meetposten der afdeling op vrij gekozen coördinaten kunnen schieten. Deze vuren zullen in vele gevallen met tijdprojectielen moeten worden afgegeven ¹⁾ en zullen zich niet tot het daggedeelte van het etmaal mogen beperken.

- toepassing van weers- en materieelinvloeden; de weergegevens zullen ook bij nacht (lichtjes) en bij lage bewolking (radiosondes) moeten worden bepaald.

- het vastleggen van de resultaten van de berekening van weers- en materieelinvloeden en van het bepalen van schietgegevens, b.v. op calques, waar-

neemt men dan aan dat de plaats van den watermolen op de kaart niet bekend is en dat onze infanterie niet kan zeggen of de terreinrand precies op denzelfden afstand ligt als de watermolen of misschien 100 of 200 m dichterbij of verderaf. Met behulp van zich slecht dekkende poppen en van den *doelenluitenant* begrijpt men dan meestal wel wat de leider van de oefening bedoeld heeft, zoodat het inschieten aan kan vangen; helaas blijkt dan soms nog, dat de vuurleider een verkeerd doel te pakken heeft.

In werkelijkheid zou de artillerist den vijand hoogstwaarschijnlijk niet gezien hebben; de vijand dekt zich wél en ons normale terrein lijkt niet op de open schietheide.

¹⁾ De huidige munitieuitrusting is n.o.m. ten aanzien van tijdbuizen wel wat krap.

op voor ieder punt van het doelengebied de toe te passen correcties onmiddellijk kunnen worden afgelezen.

Naast dit alles is voorts noodig dat het personeel wordt geoefend in het waarnemen van uitwerkingsvuren.

In de Nederlandsche artillerie is dit alles nog niet stelselmatig beoefend, al zijn gelukkig de elementen, die voor dit werk noodig zijn, grootendeels reeds gemeen goed. Wij zouden echter op het volgende willen wijzen:

— het verwerken van materieelinvloeden is niet voldoende uitvoerig geregeld en wordt niet grondig beoefend. Er zijn zelfs beroepsofficieren, die niet weten hoe zij het merk van een partij munitie kunnen aflezen. De wijze van aangeven van afwijkend projectielgewicht is niet vastgesteld. Het „regimeeren” van Sch. Art. pt. 303 zagen wij nimmer beoefenen; het zou toch zeker aanbeveling verdienen het bij den aanvang van schietseries toe te passen, vooral waar men twijfelt aan de waarde der verbrandruimtemeting-methode.

— luchtfoto's voor oriëntatie in het terrein komen veel te weinig in handen van den troepenartillerist. Het lezen van luchtfoto's heet moeilijk; men bedenke hierbij echter, dat men onderscheid moet maken tusschen *doelopsparing* en het *herkennen van markante terreinvoorwerpen*. Hier is slechts sprake van het laatste en dit is in eenige uren bevredigend te leeren.

— het zal noodig zijn speciaal studie te maken om te komen tot een doeltreffende *methode* van het combineeren van bepalen van daginvloeden door schieten en van dat door berekening; men moet in een gegeven situatie een stelselmatig plan voor het bepalen dezer gegevens kunnen opstellen. Merkwaardig is het, dat men de bekende formulieren schietplan voor den aanval (brief I.d.A. dd. 12-9-31, nr. 4836), die ook voor „inschieten” kunnen worden gebruikt, daarvoor slechts bij hooge uitzondering ziet bezigen; in die gevallen beperkt het inschieten zich meestal nog tot het bepalen van gegevens op 's vijands voorste lijn. In werkelijkheid zullen gegevens noodig zijn tot den versten afstand waarop de artillerie tijdens den aanval vuur zal moeten brengen. Wellicht zal het zelfs noodzakelijk zijn een deel der inschietvuren na het uur U te stellen, teneinde ook in de latere stadia van den aanval voldoende recente gegevens te verkrijgen. Men zal hierbij waarschijnlijk van tijdvuren gebruik moeten maken.

— bij de opdrachten of verzoeken tot het afgeven van vuur, welke aan de afdeelingen worden gericht, wordt in het algemeen verzuimd aan te geven welke waarde aan de daarin voorkomende coördinaten moet worden toegekend; toch is zulks voor den artillerist, die moet weten of hij er op vertrouwen kan dat een op de opgegeven plaats afgegeven vuur geen risico voor eigen troepen oplevert, van overwegend belang.

Men zal scherp onderscheid tusschen de drie volgende gevallen moeten maken:

- a. de coördinaat geeft de wiskundige plaats van het doel aan (vast);
- b. de coördinaat duidt aan hoe het doel t.o.v. de op de kaart voorkomende terreinvoorwerpen is gelegen, zonder dat men er voor in kan staan dat de kaartteekening zelf juist is (kaartnauwkeurig);
- c. de coördinaat geeft slechts een aanduiding van de plaats waar men het doel ongeveer in het terrein moet zoeken, zonder zoo nauwkeurig te zijn, dat men op dit gegeven een uitwerkingsvuur kan afgeven (geschatte plaats).

Men zou goed doen steeds een dezer aanduidingen te bezigen. Op overeen-

komstige motieven zou men bij plaatsopgave t.o.v. bekende punten inplaats van in coördinaten steeds moeten toevoegen „nauwkeurig” of „geschat”.

Het zou aanbeveling verdienen deze gedragslijn ook te volgen bij doelopgave van den Afd.C. aan de Btn. (R.B.M.A. IV pt. 68 doet dit niet). Weliswaar zal uit de rest van het vuurbevel meestal wel blijken of eerst moet worden ingeschoten etc., zoodat een dergelijke volledigheid hier niet strikt noodzakelijk is, maar het schijnt van belang allen artilleristen het nauwkeurig stellen van doelopgave tot een tweede natuur te maken.

— de afdeelingen der artillerie beschikken niet over afstandmeters; iedere terreinmeetgroep zou er een moeten bezitten.

— men ziet vrijwel nooit den tmd voor metingen in het doelenterrein gebruiken; de tmd wordt ook weinig in nachtelijk werk geoefend.

— de oorlogsvuurleiders hebben weinig oefening in het waarnemen van uitwerkingsvuren; velen hunner hebben nimmer een uitwerkingsvuur, afgegeven zonder voorafgaand inschieten, waargenomen.

— aanschaffing van apparaten waarmede snel weers- en materieelinvloeden kunnen worden berekend (toestel „Panke”) zou het steeds „bij” zijn van de gegevens voor de voorbereide vuren zeer te stade komen.

— de gevechtsschietoefeningen verlopen sneller dan in werkelijkheid het geval zal zijn, hetgeen het gevolg is van de omstandigheid, dat het aantal uren, dat voor een bepaalde oefening beschikbaar kan worden gesteld te kort is; hierdoor ontbreekt de tijd voor de voorbereidingen die ons inziens karakteristiek zijn voor tactisch goed gebruikte artillerie.

— de vuurvoorbereidingsstaten zijn niet soepel genoeg. Zij zouden ook ingericht moeten zijn voor het nog op het laatste oogenblik aanbrenge van de noodige verdiepingen en verbredingen van het vuur; veelal toch zal bij het opmaken van de staten nog niet bekend zijn welke de bij de vuuropening te verwachten nauwkeurigheid is (deze is b.v. afhankelijk van het al of niet vooraf bepalen van schietgegevens). Merkwaardig is ook, dat de 4e blz. dezer formulieren veelal genegeerd worden; voor oefeningen binnenskamers is dit te begrijpen, voor oefeningen in het terrein zeker niet.

Naar onze meening zou het van hooge waarde zijn bij iedere schietserie en bij elken cursus te Oldebroek minstens één dag te besteden aan een demonstratieve oefening van het optreden van de artillerie in de verdediging en een dag op overeenkomstige wijze aan den aanval te wijden. Hierbij zouden de vuurplannen voor Div. en DG. compleet moeten worden opgemaakt (uiteraard grootendeels door de leiders) en door de meespelende afdeeling(en) volledig moeten worden uitgewerkt¹⁾. Na deze vuurvoorbereiding zou de leider den aanval of de verdediging dan volgens een door hem van te voren opgemaakt „draaiboek”, gelijk dat in de filmproductie heet, moeten doen verlopen. Uiteraard zouden de werkelijk af te geven uitwerkingsvuren met het oog op de munitieëconomie zeer beperkt moeten worden (rest schijnvuur), maar zij zouden toch minstens contrôle op de juistheid der ligging toe moeten laten.

Men zou dan inderdaad bereiken wat de brief van den I.d.A. van 13-10-34, nr. 4890 (witte boekje blz. 28) wil, nl. dat de vuren van een bepaalde batterij (afdeeling) tactisch logisch aaneen sluiten. Momenteel is dit in de practijk niet

¹⁾ Dit *uitwerken* van een vuurplan hetwelk men van hoogerhand heeft ontvangen wordt weinig beoefend; het is in de voorschriften niet geregeld. Bij tactische oefeningen daalt men niet zoover af (tijdgebrek), bij schietoefeningen klimt men niet ver genoeg op.

het geval daar men voor oefening vrijwel uitsluitend inschietvuren op het programma brengt, terwijl in werkelijkheid uitwerkingsvuren, zonder expresselijk voorafgaand inschieten, het meerendeel zullen vormen. Door dergelijke demonstratieve oefeningen zou men het practisch verband tusschen de Gevechtshandleiding en de schiettechniek leggen en hen (zoowel artillerist als bijwonend infanterist), die zich tot dusver te veel op de boomen (het „kleingood“ der inschietvuren) hebben blind gestaard, het bosch (de groote lijn van de Gevechtshandleiding) weder doen zien.

Zoodanige oefeningen eischen uiteraard vrij veel tijd. Vermoedelijk zal het gewenscht zijn ze vroeg te beginnen en de batterijen reeds den vorigen dag in stelling te brengen.

Natuurlijk kan men met het houden van enkele oefeningen te Oldebroek niet volstaan. Door de ongelukkige omstandigheid, dat men altijd ongeveer in de as van de schietheide moet vuren, is het uitgesloten voldoende variatie te bereiken. Er zijn dus ook artilleristisch geheel uitgewerkte kaderoefeningen in diverse terreinen noodig; hierbij zou men tmd en luchtfoto's in moeten schakelen. Bij deze oefeningen komt dan ook de in onze terreinen, die vrijwel altijd weinig overzichtelijk zijn, zoo moeilijke oriëntatie in het doelengebied (het volkomen thuis raken in de „coulissen“ van het strijdtoneel) van zelf in het middelpunt van de belangstelling; tot dusver heeft men hieraan naar onze meening te weinig aandacht besteed.

Men kan voorts bij de bij alle korpsen geregeld gehouden oefeningen in den afdeulings-vuurregelingsdienst het uitwerken van vuurplans behandelen.

Zooals wij hierboven reeds deden uitkomen is het voor het tot haar recht komen van de samenwerking tusschen infanterie en artillerie noodig, dat het laatstgenoemde wapen à la minute juist liggende uitwerkingsvuren kan presteeren. Als tegenhanger staat hier tegenover de plicht van den infanterist de plaats van de door haar gemelde doelen zoo eenigszins mogelijk juist op te geven. Verwaarloost hij dit deel van zijn taak dan is de samenwerking tusschen de twee wapens tot onvruchtbaarheid gedoemd.

Men moet aannemen, dat de infanterie in het verdedigend gevecht steeds in de gelegenheid is nauwkeurige coördinaten te melden ¹⁾. Niet voldoende kan men er den nadruk op leggen welk een belangrijk onderdeel van de werkzaamheden bij het organiseeren der verdediging juist het voorbereiden van een zuivere doelmelding is. Kaart en luchtfoto's zullen hierbij dienst doen; uitzetten van merkteekens kan van veel nut zijn. Niet minder dan de artillerist moet de infanterist in de „coulissen“ van zijn terrein thuis zijn om bij het verschijnen van zijn tegenspelers terstond de juiste plaats te kunnen vaststellen.

Maar ook in den aanval moet alles gedaan worden om een zuivere plaatsopgave te kunnen leveren; hier zal het gebruik van luchtfoto's nog meer op den voorgrond treden, daar voorbereiding door bezoek aan het a.s. doelengebied uitgesloten is. Juist de lagere infanterie-officier zal in de kunst van het fototerrein-lezen moeten worden geoefend.

Wij betoogden hierboven reeds voor den artillerist van hoeveel belang het

¹⁾ Hiermee gelijk te stellen een *juiste* melding t.o.v. een bekend punt; een dergelijke melding is veelal sneller te formuleeren en veiliger over te brengen dan een opgave in coördinaten.

²⁾ In het gevecht is het natuurlijk zaak de noodige voorzichtigheid te betrachten opdat geen foto's, die inzicht in *ons* terrein geven in handen van den vijand kunnen vallen.

is, dat bij een doelmelding uitkomt welke graad van nauwkeurigheid de plaatsopgave bezit. I.R. II pt. 46 ziet dit o.i. belangrijke punt blijkbaar over het hoofd. Niet genoeg kan men den infanterist ervan doordringen, dat de artillerist *eenige minuten* na het ontvangen van een verzoek om vuursteun uitwerkingsvuur kan afgeven, mits hij weet dat de doelopgave juist is; is de doelopgave onzeker of globaal dan kan het *eenige uren* duren voor de infanterie haar steun krijgt.

Hier ligt ook een dankbare taak voor den Artillerie Officier Inlichter. Weet hij, dat de samenwerking artillerie-infanterie beheerscht wordt door den eisch van zuivere doelopgave en zorgt hij, dat op dit punt ook bij de infanterie geen twijfel bestaat, dan heeft hij reeds een belangrijk deel van zijn werk volbracht. Daarnaast is het in de eerste plaats noodig dat hij de consequenties weet te beoordeelen, welke uitvoering van de wenschen van den infanteriecommandant voor de artillerie met zich meebrengt, speciaal op het gebied van het verbruik der munitie. Op dit punt komen wij straks nog terug.

Het normale Nederlandsche terrein biedt slecht schaarsche gelegenheid voor goed uitzicht, het is daarom weinig gunstig voor artilleriewaarneming en voor de samenwerking tusschen de beide hoofdwapens. Dit schijnt een nadeel maar wordt tot voordeel wanneer wij geleerd hebben ons beter dan een eventueele tegenstander in deze omstandigheden te kunnen redden.

In dit terrein treedt uitwerkingsvuur zonder voorafgaand expresselijk inschieten nog meer op den voorgrond dan in geaccidenteerde overzichtelijke landstreken. Wij moeten *dit* artilleristisch werk dus meer beheerschen dan anderen; wij hebben de gelegenheid daartoe, daar wij in deze terreinen kunnen oefenen en er luchtfoto's van beschikbaar kunnen stellen¹⁾.

Helaas hebben wij de overtuiging, dat men juist op dit gebied in het buitenland verder is dan wij zijn. In het bijzonder de Franschen zijn doordrongen van het hooge gewicht van een artillerie met wier vuren kan worden gemanoeuvreed. Het is zoo uitnemend uitgedrukt in het voorschrift L'artillerie au combat (pt 114) wat daarvoor noodig is:

„Elle (nl. la manoeuvre des feux S.) a son plein rendement lorsqu'elle met en action, sur les objectifs situés d'une manière précise, une artillerie à grand champ de tir, régimée, employant des munitions tarées, dont les dispositions de batterie sont définies topographiquement d'une manière exacte, et lorsque les conditions aérologiques sont bien connues. Le repérage du terrain par le tir peut rendre plus rapide la manoeuvre des feux”.

Het Fransche schietvoorschrift blijft niet in gebreke de schiettechnische grondslagen voor de verwezenlijking deze manoeuvreervaardigheid te verschaffen.

Wordt vervolgd.

¹⁾ Het voordeel van luchtfoto's is speciaal groot wanneer de detailteekening van de stafkaarten niet al te nauwkeurig is. Het schijnt niet overbodig er de aandacht op te vestigen dat men door het in den handel brengen van zeer nauwkeurige detailkaarten een niet te verwaarloozen deel van het voordeel van strijden in eigen gebied prijs geeft.

HET BATALJON INFANTERIE TE VELDE

DOOR D. A. VAN HILTEN,
Luitenant-Kolonel van den Generalen Staf.

X (vervolg van blz. 35).

HET BATALJON IN DE VERDEDIGING.

I-R.J. het voorhoede-bataljon van Marschgroep B, hebben wij op den voet gevolgd, wij zagen de vermoeide compagnieën, nadat zij door de hoofdmacht waren opgenomen, op marsch gaan naar Gijzenrooy om aldaar den nacht door te brengen.

Wij grijpen nu even terug naar de handelingen van een bataljon uit de Hoofdmacht van het oogenblik af dat de Blauwe I Divisie stelling neemt in het bedekte terrein van de Kl. Dommel aan den rand van de Strabrechtsche — en Lieropsche Heide.

Van I Div. moet het versterkte 4 R.I. het stellingvak „Hout” bezetten. C-4 R.I. geeft hiervoor op grond van de ontvangen divisiebevelen in den loop van den middag de noodige regimentsbevelen, aan de hand waarvan de bataljons hunne opstellingen moeten innemen en zich zoo goed mogelijk in het hun toegewezen vak ter verdediging hebben in te richten.

Een samenvatting van die regimentsbevelen, voor zoover voor ons van belang, volgt hier onder.

Frontlijn

ht 23.6 (vt 29—53) = ht 23.3 (vt 28—54) = knik in den landweg (vt 28—50, 55—55) = Lisven (vt 29—57).

Stoplijn

Oostrand Kreil = Oostrand boschperceel Z. van Hout = Oostrand Hout = de Kleine Dommel.

Bezetting.

a. Vóór bataljon: drie

Zuidvak: III-4 R.I.

Middenvak: II-4 R.I., versterkt met twee Sn.pag.

Noordvak: I-4 R.I.

Begrenzing middenvak:

Zuid door de lijn M.P. 8.2 Spoorb. Heeze/Geldrop = ht 23.3 (bij Zuidvak).

Noord door de lijn de IJzeren man (inb.) = De Zegen.

In het Zuidvak moet de Oostrand van het boschperceel ten Zuiden van Rietbeemden door troepen van III-4 R.I. worden bezet.

In het Noordvak moeten troepen ter waarde van minstens één Tir.comp. met twee Sn. zw. mitr. zijn opgesteld achter de stoplijn en zooveel mogelijk bij elkaar gehouden.

b. 4 C. Mr.

Op te stellen achter de stoplijn zoodanig, dat vuur kan worden gebracht in: Zuidvak met minstens twee Sn. vóór en op het boschperceel ten Zuiden van Rietbeemden.

Middenvak met minstens twee Sn. voor de Kleine Dommel.

Noordvak met minstens één S. op Het Goor.

Wijze van Verdedigen.

I Het vuurplan

moet door de vak cn. uiterlijk heden te 19.00 worden ingediend. Hierbij rekening te houden met het volgende:

- a. de afsluitingsvuren voor de frontlijn zullen op en nabij ht. 23.3 en nabij scheidingslijn tusschen Midden- en Noordvak worden aangevuld met vuur van minstens één S. mr.;
- b. het vuurverband tusschen het eigen vak en de nevenvakken moet bij de frontlijn in onderling overleg tot stand gebracht worden met minstens één tir. S. uit elk vak.
- c. Vuursteun moet met minstens één S. zw. mitr. gegeven kunnen worden in de nevenvakken, indien het eigen vak niet onmiddellijk wordt bedreigd, dit vuur af te geven na aanvraag op last van den eigen vak C.

II Luchtdoelbestrijding

te organiseeren door de B.Cn in het eigen vak.

III De verdediging van de hws.

C-III-4 R.I. doet

C-II-4 R.I. doet een grendellijn inrichten langs de Kl. Dommel.

C-I-4 R.I. doet

IV Gevechtstvaardigheid.

Bij de automatische wapens, de kanonnen en mortieren moeten doorlopend piketten aanwezig zijn van zoodanige sterkte dat het vuur onmiddellijk kan worden geopend.

Overig personeel, voor zoover niet in het terrein werkzaam moet in of nabij hunne gevechtsofstelling legeren.

Alarmsein: Serie Rood.

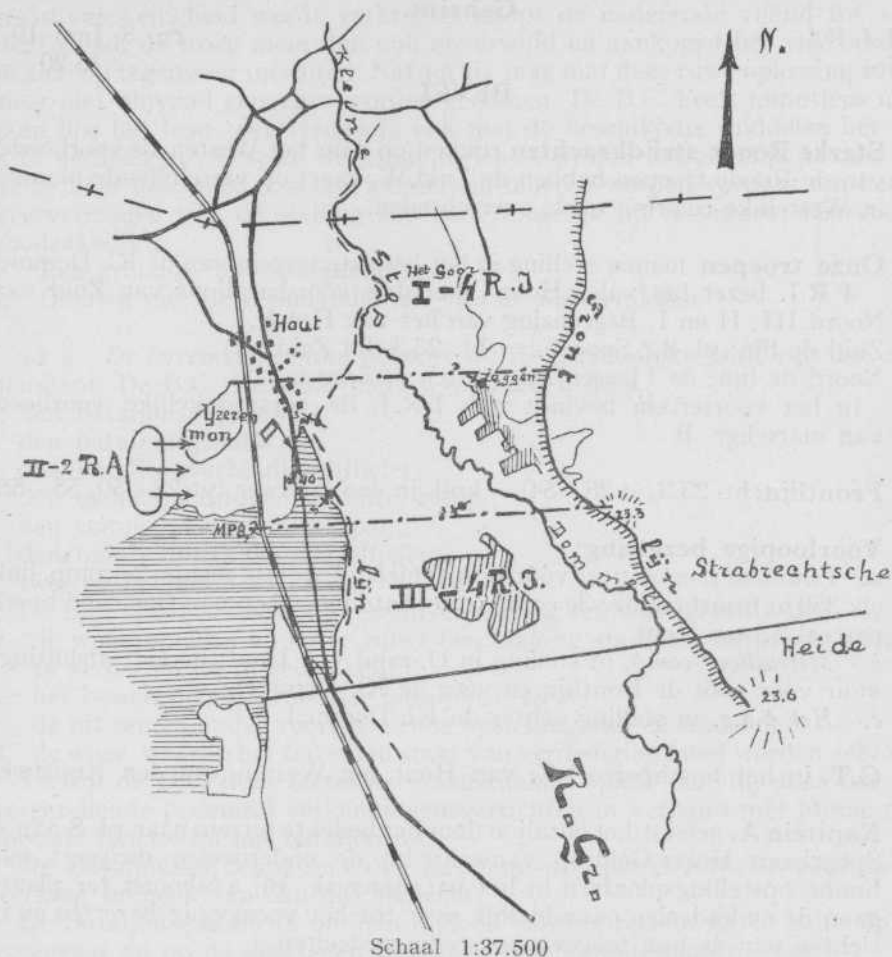
Versterking van het terrein

onmiddellijk aanvangen met het inrichten van goede gevechtsofstellingen met zorg gemaskeerd tegen zicht van uit het voorterrein en van uit de lucht; verbeteren van schootsvelden en afstanden aangeven; verzorgen van den waarnemings- en uitkijkdienst; hindernissen en versperringen.

Deze werkzaamheden zooveel mogelijk tegelijk hand aan hand doen verrichten waar zulks niet geheel mogelijk is moet gewerkt worden in bovenstaande volgorde.

Artillerie

II-2 R.A.: rechtstreeksche steun van 4 R.I. staat in stelling Z.W. van het meertje IJzeren Man.

DE HANDELINGEN BIJ II-4 R.I.

Tot goed begrip van de hier onder volgende beschouwingen dienen de lezers zich te realiseeren, dat in het onderstelde geval geen sprake is van *stellingoorlog*, doch dat daarin de voorbereiding van de verdediging van een bataljon infanterie in den *bewegingsoorlog* zal worden behandeld.

De Blauwe troepen zullen den vijand in de door hen gekozen gunstige terreinstrook aan de Kl. Dommel afwachten, teneinde onverwijd zelf tot den aanval over te gaan, zoodra door ontvangen versterkingen of tengevolge van de aan den vijand toegebrachte verliezen de krachtsverhouding te eigen gunste is gewijzigd. — *Gev. Handl. Dl. I, punt 144* —

Te 15.05 ontvangt de B.C. van zijn regimentscommandant de eerste bevelen, op grond waarvan hij aan de hand van de kaart onmiddellijk mondeling een bevel geeft voor het opmarcheeren naar en het *voorloopig* bezetten van het aangewezen bataljonsvak. Dit bevel luidt:

hoewel de oorspronkelijke voorhoede nog vooruit is en daardoor een vrij hooge graad van veiligheid wordt verkregen, noopt de naderende vijand tot voorzichtigheid, de troep moet dan ook onverwijld na aankomst het vak bezetten en zich op tegenweer inrichten. Natuurlijk mag met deze ruwe oplossing zonder meer niet blijvend genoeg worden genomen. De B.C. heeft minutieus na te gaan hoe het hem toevertrouwde vak met de beschikbare middelen het best is te verdedigen en welke werkzaamheden er in den betrekkelijk korten tijd, welke hem beschikbaar staat, kunnen en moeten worden verricht om het afweervermogen van de stelling zoo hoog mogelijk op te voeren. Hiervoor is noodzakelijk:

- a. Een grondige terreinverkenning.
- b. Overleg met de commandanten van de nevenvakken.

ad a *De terreinverkenning* behoort tot de persoonlijke taak van den commandant. De B.C. doet zich hierbij vergezellen door

- den bataljonsadjutant;
- den bataljongsasofficier;
- den bataljonsverbindingsofficier;
- den commandant van de mitr. comp.;
- den commandant van het pag.;
- den bataljonsuitkijk-onderofficier;
- twee ordonnansen-wielrijder.

De B.C. vestigt zich bij de terreinverkenning een oordeel omtrent:

- a. de wijze, waarop hij de te zijner beschikking staande vuurkracht wenscht te verdeelen en te gebruiken;
- b. het beweeglijke gebruik der bataljonsreserve;
- c. de uit een en ander voortvloeiende opstelling van de troepen;
- d. de wijze, waarop het terrein in staat van verdediging moet worden gebracht.

Terwijl de B.C. deze tactische vraagstukken oplost laat hij door het hem vergezellende personeel verkenningen verrichten in verband met hunne meer speciale functie bij het bataljon n.l.

De Bataljonsadjutant met den bataljons-uitkijkonderofficier voor het in werking brengen van den uitkijkdienst;

De Bataljongsasofficier om den invloed van het terrein na te gaan op het gasgevaar en op de daartegen te nemen beschermingsmaatregelen.

De Bataljonsverbindingsofficier voor het organiseren van de verbindingen.

ad b *Het overleg met de nevencommandanten* kan desgewenscht door den B.C. worden gehouden in aansluiting met, c.q. tijdens, zijne terreinverkenning hierbij moet worden vastgelegd:

- a. de aansluiting met de nevenvakken en wel in het bijzonder zeer nauwkeurig bij de frontlijn en bij de stoplijn;
- b. het vuurverband tusschen het eigen vak met de nevenbataljonsvakken;
- c. de over en weer te geven vuursteun en op welke wijze dit zal worden verleend.

Het is natuurlijk van zelf sprekend dat bij dit overleg tusschen de vakcommandanten tot uitvoering moeten komen de aanwijzingen en bevelen die hieromtrent door den R.C. zijn of worden gegeven.

Reeds eerder heb ik in een voorgaand artikel met nadruk gezegd dat een Commandant nooit moet gaan verkennen zonder voor zich zelf hiervoor een plan te maken. Ook C-II-4 R.I. heeft zich dus zulk een plan te vormen waar-

voor het bovenvermelde tot richtsnoer moet dienen. Het zal den lezer niet moeilijk vallen dit plan voor de verkenning op te stellen, te meer indien hij daarbij nog even opslaat hetgeen ik schreef op blz. 237 van de Spectator van Juni 1938.

HET VERDEDIGINGSPLAN VAN DEN B.C.

Na en tijdens het terreinverkennen en het overleg plegen met de nevencommandanten ontwerpt de B.C. zijn verdedigingsplan, waarvoor hij overweegt:

1°. *De ontvangen opdracht* behelst het aangegeven vak te bezetten en te verdedigen en daarvoor een vuurplan samen te stellen, waarbij het vuurverband en de vuursteun met de nevenbataljonsvakken wordt tot stand gebracht als door den R.C. in algemeenen zin bepaald.

In het bijzonder heeft de B.C. nog opdracht gekregen tot het inrichten van een grendellijn langs de Kl. Dommel. Hieruit volgt dat de B.C. de diepteverdediging in zijn vak heeft te organiseren in drie zone's n.l. de strook der vóórcompagnieën; aan de in te richten grendellijn en achter de stoplijn.

2°. *De vijand* is in opmarsch naar de stelling en wordt vertraagd door de nog in het voorterrein aanwezige oorspronkelijke voorhoeden.

Zoo lang deze eigen troepen nog vóór de stelling zijn, vormen zij een belangrijke beveiliging, toch mag de B.C. hierop niet uitsluitend rekenen, hij moet reeds tijdig maatregelen nemen om het hem toevertrouwde stelling gedeelte veilig te stellen, hetwelk o.m. tot uiting moet komen door den graad van gevechtvaardigheid, welke hij aan zijn troepen zal opleggen.

Zoodra de eigen troepen uit het vóórtterrein gaan terugtrekken moet worden gehandeld als in punt 133 van I.R. = II A staat aangegeven, hiervoor zal de B.C. de noodige bevelen hebben te geven.

3°. *De beschikbare middelen* waarmede de B.C. zijn opdracht heeft uit te voeren zijn het organieke bataljon versterkt met twee Sn 4,7 p.a.g.

De R.C. heeft ook bevolen dat het bataljon in elk der nevenbataljonsvakken vuursteun moet kunnen geven met minstens één S. zw. mitr. De R.C. heeft niet nader aangegeven waar c.q. hoe dezen steun te geven, daarom moest dit worden uitgemaakt bij het gehouden onderling overleg tusschen de vakcommandanten.

C-III-4 R.I. verzocht dezen steun eventueel te mogen ontvangen voor den Oostrand van het boschperceel Zuid van Rietbeemden en voor zijn frontlijn, terwijl dit bataljon met één sectie zw. mitr. in het vak van II-4 R.I. eventueel zou steunen vóór de stoplijn C-I-4 R.I. verzocht den vuursteun eventueel te mogen ontvangen op Het Goor en voor de stoplijn, terwijl dit bataljon met één S. zw. mitr. II-4 R.I. zal steunen vóór de frontlijn en eventueel op den Oostoever van de Kl. Dommel vóór de in te richten grendellijn.

De B.C. heeft zich nu bij het gebruik van de hem ter beschikking staande middelen in de eerste plaats rekenschap te geven van de vuurkracht waarover hij beschikt, omdat in hoofdzaak hierdoor het afstootend vermogen van de te verdedigen stelling wordt bepaald. I.R. = II A bevat in punt 91 in dit verband voor den B.C. zeer belangrijke aanwijzingen; we lezen daar:

„De wijze, waarop een commandant de te zijner beschikking staande vuurkracht wenscht te gebruiken, vormt den grondslag van het verdedigingsplan. Alle andere maatregelen, onder meer de opstelling zijner troepen, berusten daarop.

Iedere . . . bataljonscommandant belast met de verdediging van een stelling of stellingedeelte, moet dan ook in de verdedigingsbevelen de noodige aanwijzingen geven omtrent de vuren, welke hij wenscht te doen voorbereiden."

C-II-4 R.I. zal dus voor het opmaken van zijn verdedigingsplan achtereenvolgens overwegen het gebruik van:

- a. de zware mitrailleurs zijnde vier sectiën en in totaal 12 stukken;
- b. het pantserafweergeschut;
- c. de tirailleur-eenheden.

ad a De zware mitrailleurs vormen den grondslag van het geheele vuurstelsel. In de eerste plaats moet het voor de frontlijn gelegen terrein over de volle breedte met — bij voorkeur elkaar kruisende — flankerende en echarpeerende vuren van *zware mitrailleurs* worden bestreken en daartoe het benodigde aantal zware mitrailleurs worden bestemd. Die zware mitrailleurs, welke niet benodigd zijn voor het genoemde doel, worden meer achterwaarts opgesteld. Zij zijn bestemd om mede te werken aan de verdediging van het inwendige van de hws. in het bijzonder door het terrein vóór de grendellijn en vóór de stoplijn over zoo groot mogelijke breedte met flankerend en echarpeerend vuur te bestrijken. Bij de opstelling van deze laatstbedoelde zw. mitrs. moet er naar gestreefd worden, dat zij aanvankelijk kunnen deelnemen — zij het slechts met frontaal vuur — aan het stormvuur (zie punt 115 I.R. = II A).

Het is duidelijk dat om aan al deze eischen en aan den vuursteun in de nevenvakken te kunnen voldoen het nog niet zoo eenvoudig is uit te maken waar en hoe de zw. mitrs. moeten worden opgesteld. Het was dan ook om deze reden dat de B.C. zich bij zijne terreinverkenningen liet vergezellen door den Commandant van de Mitr.comp.

ad b Het pantserafweergeschut heeft tot hoofdtak het bestrijden van vecht- en pantserwagens en slechts als neventaak het bestrijden van levende doelen, zoodat bij de opstelling van dit geschut de eischen door de hoofdtak gesteld den doorslag geven, waarbij er aan gedacht moet worden dat hiervoor de meest gewenschte schootsafstanden 600 m en daar beneden bedragen. C-II-4 R.I. heeft de beschikking over twee Sn. p.a.g. en hoewel als regel in een hws. het p.a.g. grootendeels geplaatst wordt in de strook der vóórcompagnieën en voor een kleiner deel achter de stoplijn spreekt het terrein bij het uiteindig opstellen van dit geschut een belangrijk woordje mede zooals hier onder ook zal blijken.

ad c De Tirailleurs zullen de verdediging zooals we boven zagen voeren in drie zones waarbij tevens voldaan moet worden aan de door den R.C. bevolen eischen van vuurverband en vuursteun met de nevenbataljonsvakken.

Hoe de tirailleur-onderdeelen nu hiertoe in het vak moeten worden opgesteld wordt wederom geheel bepaald door de gesteldheid van het terrein.

4. *De aard en gesteldheid van het terrein* uit een tactisch oogpunt bezien voor het vaststellen van het definitieve verdedigingsplan doet de B.C. door zijn terreinverkenning waarvoor ik verwijs naar het hierover vermelde op blz. 065

Het resultaat van deze verkenning geeft den B.C. aanleiding tot de volgende overwegingen.

Het terrein onmiddellijk voor de frontlijn is open en zonder natuurlijke

hindernis, zoodat bij de bezetting in de strook van de vóórcompagnieën en de opstelling der zw. mitr. gestreefd moet worden het stormvuur zoo dicht mogelijk te doen zijn. Hieruit volgt dat minstens twee vóórcompagnieën moeten worden aangewezen en het gewenscht is minstens twee Sn. zw. mitr. aan het stormvuur te doen deelnemen met elkaar kruisende echarpeerende vuren. Van deze zw. mitrs. zal één sectie in verband met den bedekten houtrand Zuid van Zeggen moeten worden opgesteld in het N. gedeelte van het vak Oost van de Kl. Dommel, welke sectie dan eventueel ook kan steunen met vuur voor de frontlijn van het vak III-4 R.I. De tweede S. zal opgesteld moeten worden in het Z. gedeelte van het vak in het terrein bij Rietbeemden West van de Kl. Dommel.

De Kleine Dommel loopt schuin door het vak en vormt over de geheele breedte een uitnemende vechtwagenhindernis waarmede de opstelling van het pantserafweergeschut vrijwel is bepaald. Aan dezen waterloop moet een grendellijn worden ingericht, welke de B.C. ook daadwerkelijk met troepen wil bezetten.

In het Z. gedeelte van het vak loopt de Kl. Dommel door de strook van de vóórcompn., zoodat aldaar de compagniereserve van de 2e vóórcomp. er tevens de bezetting van kan vormen. De li. vóórcomp. komt echter geheel ten Oosten van den waterloop hetgeen aanleiding wordt tot de volgende twee consequenties:

- a. Hier moeten Sn. van de 3e comp. in, c.q. achter, de grendellijn worden geplaatst.
- b. De li. vóórcomp. moet tegemoet gekomen worden in zijn afweer tegen pantserwagens.

De strook achter de stoplijn vormt een vrij gunstige opstelling van de bataljonsreserve zijnde de 3e comp. (min de Sn. in de grendellijn), terwijl de C.-M.C. hier tevens twee Sn. zw. mitrs. in stelling brengt, welke Sn. eventueel de steunopdrachten in de nevenbataljonsvakken kunnen vervullen maar als hoofdopdracht krijgen deel te nemen aan het stormvuur en de vuren vóór grendellijn en stoplijn.

HET VERDEDIGINGSPLAN.

Bezetting.

- a. Strook der vóórcompagnieën: twee Tir.compn.
- b. Grendellijn: compagniereserve van 2e vóórcomp. twee Sn. van de 3e comp.
- c. Stoplijn: 3e comp. (min twee Sn).

Zware mitrailleurs.

- a. Taken.
Hoofdtak voor alle Sn.: deelnemen aan het stormvuur. Voor zooveel mogelijk mitrs.: vuren vóór grendel- en stoplijn.
Neventaak: steunen in nevenvakken als door R.C. bevolen.
- b. Opstelling een Sectie nabij Rietbeemden.
" " Zuid van Zeggen.
" " twee sectiën achter stoplijn.
- c. Bevelsverhouding: alle sectiën blijven onder bevel van den C.-M.C.

Pantserafweergeschut.

één stuk onder bevel van C.-li. vóórcomp., rest opgesteld achter de Kl. Dommel.

Wijze van verdedigen.

- a. Vuurverband.
Vóórcompn. met hoogstens één S. per comp. in onderling overleg.
Bezetting grendellijn met li. nevenvak door één groep; bezetting stoplijn en nevenvakken door één groep.
- b. Lucht doelbestrijding.
Zw. mitrs. door één S.
Lt. mitrs. maximum twee per vóórcomp. en drie van de 3e comp.
- c. Vuurplan.
De vuurplannen heden te 18.30 indienen, eventueele aanvullingen in verband met later ontvangen bevelen daarna zoo spoedig mogelijk.

Gevechtsvaardigheid.

- a. Bewaking.
Wachten en patrouilles van de vóórcompn.
- b. Piketten.
bij de automatische wapens en kanonnen; het vuur moet onmiddellijk kunnen worden geopend.
- c. Legeren.
in de gevechtsoptellingen.

Versterking van het terrein.

De werkzaamheden met den meesten spoed voortgang doen hebben.
Eventueel met inachtneming van de door den R.C. aangegeven volgorde, de maskeering bij alle verrichtingen met groote zorg uitvoeren.

Inlichtingsdienst.

Een bataljonsuitkijkdienst organiseeren. Luisterposten en Verkenning door Cn. vóórcompn. bij duisternis en slecht zicht.

Wij moeten ons bij het behandelde voorbeeld nu goed voor oogen stellen, dat de B.C. zijn verdedigingsplan reeds grootendeels zal vaststellen tijdens de terreinverkenning en dat hij daardoor in de gelegenheid is in het terrein aan de C.Cn reeds belangrijke zaken te bevelen, waarop deze Cn. met hunne maatregelen onmiddellijk kunnen reageeren. Het tot stand komen van het uit zijn plan (*Besluit*) voortvloeiend **Verdedigingsbevel** hebben wij ons dan ook te denken als beschreven in de 2e alinea van punt 89 I.R. = II A. Een dergelijk verdedigingsbevel als samenvatting van de afzonderlijke grootendeels mondeling reeds uitgegeven bevelen heb ik aan het slot van dit artikel bijgevoegd.

Belangrijk is voor de verdediging nog het door den B.C. bij zijn R.C. in te dienen **Vuurplan**. Voor de samenstelling hiervan verwijs ik naar punt 96 I.R. = II A, waarbij ik er de aandacht op vestig, dat daar uitdrukkelijk vermeld is, dat een vuurplan der infanterie bestaat uit:

- a. Eén of meer duidelijke schetsen bij voorkeur op schaal 1:10.000.
- b. Een of meer vuurstaten behoorende bij die schetsen.
- c. Bepalingen betreffende het gereedleggen en aanvullen der munitie.

Geheim.

C-II-4 R.I.
No.cp. 4 Juni 19 .
uur

VERDEDIGINGSBEVEL.

1. **Vijand.**

De Roode voorhoeden hebben de oorspronkelijke Blauwe voorhoeden teruggedrongen en waren op 3 Juni bij het invallen van de duisternis onze stelling tot op ± 1000 m. genaderd.

2. **Eigen toestand.**

Ons regiment heeft het vak „Hout” bezet met drie vóórbataljons van Zuid naar Noord III; II en I-4 R.I. Begrenzing van het vak van II-4 R.I. Zuid door de lijn: pl. 8,2 spoorb. = ht. 23.3 (bij III-4 R.I.). Noord door de lijn: de IJzeren man (inb.) = Zeggen.

3. **Algemeene inrichting van de stelling.**

- a. *Beloop frontlijn*: ht 23.3 (vt 28—54) = O.-rand bedekt terrein langs Kl. Dommel tot vt 28—50, 54—75 = knik in den landweg (vt 28—50, 55—55).
- b. *Beloop stoplijn*: O.-rand boschperceel Z. van Hout = O.-rand Hout.
- c. *Beloop grendellijn*: Oostoever Kl. Dommel.

4. **Bezetting van de stelling.**

I *Vóórcompagnieën*: twee.

1e compagnie rechter vóórcompagnie.

2e compagnie, versterkt met één stuk p.a.g.: linker vóórcompagnie. Elke compagnie een frontbreedte 350 m., de rechter vóórcomp. met twee vóórsectiën.

II *Stoplijn*: 3e comp. (min twee Sn.).

III *Grendellijn*:

a. de comp.reserve van de re. vóórcompagnie;

b. twee Sn van 3-I-4 R.J. onder bevel van den oudsten S.C. achter het vak van de li. vóórcompagnie.

IV *Zware infanteriewapens*.

a. Zware mitrailleurs.

1. Taak.

Hoofdtak voor alle Sn. deelnemen aan het Stormvuur en voor de West van de Kl. Dommel opgestelde zw. mitr. vuren voor Grendel- en Stoplijn.

2. Opstelling.

een sectie nabij Rietbeemden

een sectie Zuid van Zeggen

twee Sn. achter de stoplijn te bepalen door C.-M.C.

3. Bevelsverhouding: alle sectiën blijven onder bevel van C.-M.C.

b. Pantserafweergeschut

één stuk van de sectie Luitn. B. onder bevel van C-li vóórcomp.

Overige stukken opgesteld achter de Kl. Dommel te regelen door Lt. B. zooals in het terrein werd besproken.

5. Wijze van verdedigen.

I *Vuurverband.*

Tusschen de vóórcompn. door de C.Cn in onderling overleg tot stand te brengen door hoogstens één S. per comp. Tusschen re. nevenvak en re. vóórcomp. in onderling overleg met minstens één S. per comp. Tusschen li. vóórcomp. en li. nevenvak als met re. nevenvak. Tusschen bezetting grendellijn en li. nevenvak in onderling overleg met één groep.

Tusschen bezetting stoplijn en de nevenvakken aan beide zijden wederkeerig met een groep.

II *Onderlinge vuursteun.*

a. III-4 R.I. zal in het vak van II-4 R.I. eventueel steunen met vuur van één S. zw. mitr. vóór de frontlijn en vóór de stoplijn;

b. II-4 R.I. in het vak van III-4 R.I. met de S. zw. mitrs. opgesteld Zuid van De Zeggen vóór de frontlijn en met één der Sn. opgesteld achter de stoplijn vóór den O.-rand van het boschperceel Z. van Rietbeemden;

in het vak van I-4 R.I. met een der Sn. opgesteld achter de stoplijn met vuur op Het Goor en op den Oostoever van de Kl. Dommel;

c. I-4 R.I. zal in het vak van II-4 R.I. eventueel steunen met vuur van één S. zw. mitrs. vóór de frontlijn en op den Oostoever van de Kl. Dommel vóór de grendellijn;

III *Vuuropening.*

Voor de vuren bedoeld onder IIb op mijn last.

Voor het stormvuur: stormvuursein „Serie wit”.

IV *Luchtdoelbestrijding.*

a. Met één S. zw. mitrs. opgesteld achter de stoplijn te regelen door C-M.C.

b. Met lt. mitrs. te organiseren door de C.Cn van de vóórcompn. en de 3e comp. (min twee Sn) achter de stoplijn met maximum twee lt. mitrs. per comp. en door luitn. Z. van de vierde sectie van de 3e comp. in de grendellijn met één lt. mitr.

V *Vuurplan.*

Eventuele aanvullingen en wijzigingen op de reeds ingediende vuurplannen in verband met het bovenstaande zoo spoedig mogelijk bij mij indienen.

6. Gevechtsvaardigheid.

De commandanten der vóórcompn. voorzien door wachten en patrouilles in de bewaking van het stellingvak. Bij alle mitrailleurs en kanonnen doorloopend piketten aanwezig van zoodanige sterkte dat het vuur onmiddellijk kan worden geopend.

Het overige gedeelte van de bezetting van de hws werkt of rust in haar geheel in de gevechtsofstellingen.

Alarmsein: Serie Rood.

7. Versterking van het terrein.

Zoolang het optreden van den vijand zulks nog niet belet, moeten de werkzaamheden voor het versterken van het terrein met den meesten

spoed voortgang hebben. Deze werkzaamheden zooveel mogelijk tegelijk hand aan hand verrichten, waar zulks niet mogelijk is werken in onderstaande volgorde:

- a. Reeds gereedgekomen gevechtsofstellingen uitbreiden tot gevechtloopgraven met schuilnissen of enkele schuilplaatsen.
 - b. Verbeteren van schootsvelden en het aanduiden van afstanden.
 - c. Verzorgen van de waarnemings- en uitkijkdienst.
 - d. Hindernissen, als met de C.Cn bij de terreinverkenning besproken.
- Alle commandanten moeten doorlopend en bij alle verrichtingen de grootste aandacht schenken aan goede maskeering zoowel tegen zicht van uit het voorterrein als van uit de lucht.

De bezetting van de grendellijn maakt per sectie een weder gemakkelijk te verwijderen overgang voor infanterie over de Kl. Dommel.

8. Artillerie.

II-2 R.A. rechtstreeksche steun van 4 R.I., deze afd. staat in stelling Z.

9. Inlichtingsdienst.

a. Uitzikdienst.

Bataljonsuitkijkpost in het boschperceel Z. van Zeggen in te richten door den Luitn.adj. met den Bataljons uitkijk onderofficier.

Het hiervoor nodige personeel op aanvraag van den Luitenant-adjudant te geven door de 3e comp.

b. Luisterdienst

Gedurende den nacht en bij slecht zicht moeten de Cn. der vóórcompagnieën voortdurend luisterposten handhaven.

c. Verkenningsdienst.

Door het uitzenden van patrouilles in het bijzonder gedurende den nacht en bij slecht zicht zullen de Cn. der vóórcompagnieën zich op de hoogte houden van de handelingen van den vijand en mij alle bijzonderheden onverwijld berichten.

10. Commandoposten.

mijn cp. in N. punt boschperceel Z. van Hout
 cp.-C-re vóórcomp. Aan de Kl. Dommel 200 m N. van Rietbeemden.
 cp.-C-li vóórcomp. boschperceel Z. van Zeggen
 cp.-C-3e comp. nabij pl. 40 kunstweg Heeze/Geldrop
 cp.-C-M.C. nabij mijn cp.

11. Verbindingen.

C-Vbd. A verbindt mijn Cp optisch en telefonisch met de Cpn. der Tir.-compn. en optisch met de standpl. van luitn. Z. aan de Grendellijn en met de Bataljonsuitkijkpost.

Aan			
C-1-II-4 R.I.	nr. 4	} ter uitvoering	
C-2-II-4 R.I.	nr. 5		
C-3-II-4 R.I.	nr. 6		
C-M.C.-II-4 R.I.	nr. 7		
luitenant Z.	nr. 8		
C-4.7 pag.	nr. 9		
C-4 R.I.	nr. 10	ter inlichting	

De Majoor,
 Bataljonscommandant.

DE SOCIAALPSYCHOLOGISCHE GRONDSLAGEN VAN MILITAIRE MACHTSONTPLOOIING

DOOR Prof. Dr. G. RÉVÉSZ,

*Hoogleraar-Directeur van het Psychologisch Laboratorium der Universiteit
van Amsterdam*

De militaire macht van een natie kan de initiatieven voor haar organisatie, de kracht om zich te handhaven en de richtlijnen voor haar ontwikkeling, volgens de terminologie van den socioloog SCHELER uit twee bronnen putten: eenerzijds uit de gezindheid van het volk, anderzijds uit het doel, dat haar wordt gesteld. Beide houdingen hebben een psychologischen grondslag: de militaire macht, die in een bepaalde gezindheid wortelt, is n.l. *emotioneel*, de militaire macht, die door politieke of economische doeleinden wordt beheerscht *rationeel* gefundeerd. De eerste berust vooral op driften en gevoelens, de laatste meer op verstand en berekening. Al naar de militaire macht op emotioneele of rationeele basis rust, heeft zij een andere innerlijke structuur en wordt zij anders gewaardeerd.

In zuiveren vorm komt het gezindheidsmilitairisme (militairisme als geesteshouding) d.w.z. de vorm van militaire organisatie, die vrij van elke concrete doelstelling, uitsluitend den militairen „geest” zou dienen, niet voor. De opbouw van de militaire macht zal te allen tijde en onder alle omstandigheden door politieke en economische factoren worden beïnvloed. De vorm van militairisme wordt derhalve bepaald door de omstandigheid, of bij een volk de militaire gezindheid, de militaire geest, dan wel de reële doeleinden meer op den voorgrond treden. Van gezindheidsmilitairisme spreken wij dus, wanneer bij de militaire machtsontplooiing in de eerste plaats een militaire mentaliteit aan den dag treedt, de gemeenschap naar militarisatie streeft en wanneer bij belangrijke beslissingen de praktische doelstelling een secundaire rol speelt. Hiertegenover is het utilitaire militairisme, of juister uitgedrukt, het in leven roepen van een militaire organisatie uit utilitaire overwegingen, geen militairisme in den eigenlijken zin van het woord; de militaire macht is en blijft in dit geval een werktuig, waarmee men in het heden of in de toekomst bepaalde doeleinden wil bereiken.

Zonder diepgaand historisch onderzoek is het moeilijk vast te stellen, welke natie den eenen en welke den anderen vorm van militairisme vertegenwoordigt. Het dichtst bij het gezindheidsmilitairisme stond Pruisen; verder Frankrijk tijdens de Napoleontische oorlogen; als voorbeelden van het utilitaire militairisme kunnen we in de eerste plaats Engeland en de Vereenigde Staten noemen; verder eo ipso de neutrale staten.

Van te voren moge hier worden gezegd, dat deze uiteenzetting niet beoogt, de beide vormen van militarisme naar hun *waarde* te beoordeelen, dus te onderzoeken, welke vorm het juiste functioneeren van het staatkundig en economisch leven der natie beter waarborgt en de welvaart en het geluk van het land meer bevordert, of welke vorm den levenswil en de geestelijke en moreele ontplooiing der generaties in hoogere mate vermag te stimuleeren. Ik zal mij ertoe beperken de beide typen van militarisme tegenover elkaar te tellen en hun uitingen en consequenties te onderzoeken.

I

Door welke *uiterlijke* kenmerken onderscheidt zich de op militaire gezindheid berustende legermacht van de utilitaire?

Het eerste wat ons opvalt is, dat zij in den regel een meer homogenen, meer gedisciplineerden, meer strijdvaardigen en tegelijkertijd in psychologisch opzicht minder gedifferentieerden indruk maakt. Ik gebruik hier met opzet het woord „uiterlijk”, waarbij ik in het midden laat, in hoeverre men op grond van dit uiterlijk tot het bestaan van innerlijke discipline en strijdvaardigheid mag besluiten. Voorzichtigheid is hier geboden. Niemand zal b.v. willen beweren, dat de Engelsche soldaten aan het Fransch-Belgische front in discipline en strijdvaardigheid voor hun Duitsche kameraden onderdeden.

Grotere symptomatische waarde moeten wij echter aan de homogeniteit toekennen. De homogeniteit kan door een onverdeelde gezindheid gemakkelijk worden bereikt. De gezindheid — hier dus de militaire geest — is een psychische factor, die bewerkt, dat de leden van een gemeenschap zoodanig worden verbonden, dat aan deze gemeenschap een homogene innerlijke structuur wordt verleend. Deze gezindheid mag zeker niet uitsluitend worden beschouwd als het resultaat van massapsychologische invloeden. De massa vormt weliswaar een welkome omstandigheid om haar te versterken, doordien ze de persoonlijke suggestie vervangt, maar de gezindheid kan zoo diep in de vitale sfeer der afzonderlijke personen doordringen, dat ze het individu niet alleen als *lid* van de massa, maar ook *los* daarvan, in zijn oogmerken en handelingen determineert. Zij kan een zoo beslissenden invloed op den afzonderlijken mensch uitoefenen, hem zoo sterk omvormen, dat hij een houding aanneemt, die anders alleen den door de massa beheerschten mensch eigen is. Dat een dergelijke homogeniteit der gemeenschap een zeer gunstige voorwaarde is voor de machtsontplooiing der machthebbers, ligt voor de hand. De bewering, dat een volk, verbonden door een „wereldbeschouwing” of een bepaalde ideologie, volgbaar is en bereid tot handelingen, die met deze ideologie overeenstemmen, zal geen tegenspraak verwekken.

Toch zou het onjuist zijn te meenen, dat men op een gehomogeniseerde massa of gemeenschap onder alle omstandigheden kan rekenen. Weliswaar is de homogene geworden gemeenschap plooibaar, voor invloeden vatbaar, tot actie bereid en misschien ook in hooge mate strijdvaardig, maar zij heeft het nadeel, dat haar gezindheid te gelegener tijd gemakkelijk in het tegendeel omslaat en zij haar kracht dan in tegengestelde richting ontplooit. In dit geval is deze massa, juist tengevolge van haar onverdeelde en homogeniteit even gevaarlijk als ze tevoren gedwee en handelbaar was. Deze ambivalentie brengt MERESCHOWSKI zeer plastisch tot uitdrukking, wanneer hij in een geheel ander verband van één der figuren van DOSTOJEWSKI zegt: „Hij was de geduchte dienaar van zijn heer”.

II.

Een door militaire geest bezield leger is, om zoo te zeggen, altijd paraat. Men tracht de geheele legerorganisatie zoo in te richten, dat ze in den kortst mogelijken tijd haar volle activiteit kan ontplooien. Slagvaardigheid is het hoogste beginsel. Het doorvoeren van dit beginsel eischt echter een hechte en stabiele organisatie, een groote hoeveelheid oorlogsmateriaal, een sterk actief leger met een steeds gereedstaande reserve. Dat het voeren van een dergelijken staat — bij wijze van spreken een latenten staat van mobilisatie — groote financiële offers vraagt en een groot aantal productieve arbeidskrachten opeischt, behoeft geen betoog.

Het utilitaire militarisme heeft een geheel andere instelling. Men tracht zoowel de geheele organisatie als ook de totale militaire macht en het oorlogsmateriaal dusdanig voor te bereiden, dat in geval van nood tenminste de eerste effectieve aanvallen kunnen worden afgeslagen. Men is op elke tactische maatregel bedacht, die de legerleiding in staat kan stellen om, wanneer noodig, zooveel tijd te winnen, dat het leger intusschen volkomen strijdvaardig gemaakt kan worden. Of deze voorzorgsmaatregelen op het gegeven moment tot het gewenschte resultaat zullen leiden, of dat daardoor bepaalde belangrijke strategische voordeelen moeten worden opgegeven, zoodat het militaire eindresultaat problematisch wordt, is een vraag, die slechts van geval tot geval kan worden beoordeeld.

De vraag, welke van de twee genoemde militaire standpunten bij uitstek op verovering is gericht, valt niet te beantwoorden. Beide vormen kunnen zoowel op verovering als op verdediging zijn ingesteld. Zoo zien wij b.v., dat de koloniale weermacht, die haar ontstaan heeft te danken aan een concrete doelstelling, n.l. waardevolle producten uit buiten Europa gelegen landen goedkoop en onder eigen toezicht te verkrijgen, aanvankelijk op verovering was gericht. Eerst later heeft zij zich tot een verdedigingsmiddel ten behoeve van de reeds veroverde landen ontwikkeld. Aan den anderen kant zien wij ook, dat het gezindheidsmilitarisme bij volkeren, die in politieke en economische moeilijkheden zijn gebracht, in den regel geen andere bedoelingen heeft dan het land te verdedigen en bewegingsvrijheid af te dwingen.

III

Zeer karakteristiek voor een volksgemeenschap, bezield door militaire gezindheid, is verder, dat zij een onbewuste en ongerealiseerde afhankelijkheid heeft voor de stand, die de grondgedachte van het militarisme belichaamt. In het oude Pruisen en het Keizerlijke Duitschland waren het de officieren en wel voornamelijk de officieren der garderegimenten, die den Pruisischen militairen geest, deze militaristische idee, die zoo sterk op individu en massa heeft gewerkt, bij uitstek personifiëerden. Daar deze geest niet alleen in het leger, maar ook in het geheele volk leefde — ieder, die tot militairen dienst in staat was, voelde zich een integreerend bestanddeel van het leger — was de Pruisische officier voor alle lagen der bevolking het voorbeeld. Eveneens werd de structuur der burgerlijke maatschappij door de militaire hiërarchie bepaald.

De sociologische beteekenis van het gezindheidsmilitarisme bleek wel duidelijk uit het feit, dat de organisatie van het personeel van staats- en groote particuliere bedrijven op militairen leest was geschoeid. De rangen in de bur-

gerlijke maatschappij werden volgens de militaire rangen gemeten. De ambtenaar, de politiebeambte, de professor, de leeraar, arts en advocaat, evenals het hogere personeel van particuliere ondernemingen trachtten hun maatschappelijke positie ten minste naar het uiterlijk, aan die der officieren gelijk te stellen. In het onderwijs kwam dit hierin tot uiting, dat de reserveofficieren in het docentencorps een bijzondere achting genoten; verder, dat men het examen van de Obersekunda (ongeveer gelijkwaardig aan dat van onze H.B.S. m. 3-j. c.) den naam gaf van „Einjährigerexamen”, omdat het afleggen van dit examen het recht gaf tot dienstnemen als vrijwilliger, waaraan dan tevens de kans op promotie tot reserveofficier was verbonden. Ook de uiterlijke houding van de burgerlijke maatschappij en het begrip van eer waren van militairen geest doordrenkt. De toegang tot hogere kringen hing voornamelijk af van het feit, of de betreffende persoon in het leger een officiersrang bekleedde (reserveofficier of gewezen officier was) en bij welk wapen en in welk regiment hij als zoodanig dienst deed. Kenmerkend is, dat zelfs de machtige BISMARCK het nog als een buitengewone onderscheiding beschouwde, dat zijn Keizer hem tot kolonel van een regiment Garde-Kurassiers verhief.

Al deze verschijnselen zoeken wij tevergeefs in een staat met utilitair militarisme. De beroepsofficier is in dienst van den staat, zooals ieder ander ambtenaar. Zijn beroep maakt hem niet tot held, maar in eerste instantie tot leeraar en opvoeder. Hij heeft zijn vak, zijn beroep, dat hij moet uitoefenen en beheerschen; daarnaast heeft hij ook nog zijn plichten als staatsburger, die hij moet vervullen. Zijn sociale positie wordt behalve door zijn rang, ook in hooge mate door zijn persoonlijke kwaliteiten bepaald.

Het officierscorps heeft ook in een dergelijke maatschappij zijn eigen tradities, zinswijzen en gewoonten, maar zij vormen geen maatstaf, waarnaar de sociale structuur van de geheele maatschappij zich richt en waarnaar de burgerwereld zich meet. De officier staat hier niet buiten de burgerlijke maatschappij, het officierscorps vormt geen staat in den staat. Een officier voelt zich staatsburger en gedraagt zich ook als zoodanig. Het is derhalve begrijpelijk, dat bij het utilitair militarisme de officier dikwijls zijn burgerkleeding preferert boven zijn uniform, in tegenstelling tot de burgerlijke ambtenaren van een militair gezinden staat, die bij feestelijke gelegenheden bij voorkeur in uniform verschijnen, opdat ze zullen deelen in de openlijke achting, die men den militair toedraagt.

Dit verschil in waardeering van het officierscorps drukt zijn stempel op de verhouding tusschen manschappen en officieren. Bij het gezindhedsmilitarisme bezit de officier op grond van zijn rang een onbestreden prestige; in het utilitaire militarisme daarentegen moet de officier mede door zijn persoonlijkheid de achting trachten te verwerven, die bij zijn rang past.

Bij het gezindhedsmilitarisme is de officiersselectie *gebonden*, in tegenstelling tot het utilitaire militarisme, waar de selectie *vrij* is. De gebondenheid der selectie bij het gezindhedsmilitarisme wordt verklaard door het starre vasthouden aan de tradities, die weliswaar sedert de doorvoering van het democratisch principe op vele punten werden doorbroken, maar die zich in feite toch langen tijd konden handhaven. De selectie werd bij dezen vorm vooral bepaald door afkomst, stand, familie en financieele situatie. Wij kunnen dit verschijnsel ook zoc uitdrukken, dat bij het gezindhedsmilitarisme de *horizontale* mobiliteit zeer beperkt was, d.w.z., dat alleen aan een zeer beperkt aantal standen der maatschappij toegang tot het beroep van officier werd verleend. Maar binnen deze grenzen is het opklimmen, de *verticale* mobiliteit, d.w.z. het over-

gaan naar een hooger rang vrijwel onbepaald¹⁾. Ieder officier heeft principieel evenveel kans om de hoogste militaire waardigheid te bereiken. Het zeer democratisch klinkende gezegde, dat iedere soldaat de maarschalkstaf in zijn ransel draagt, gold alleen, wanneer men het woord „soldaat” door „officier” verving. Eerst later, in het begin van de twintigste eeuw, kreeg de horizontale mobiliteit in het gezindheidsmilitairisme een groteren omvang. Ook personen uit andere kringen der maatschappij werden als officieren in het leger opgenomen (hetgeen samenhang met de uitbreiding van het corps reserveofficieren).

Met deze relatieve uitbreiding in horizontale richting ging de beperking der verticale mobiliteit hand in hand, daar men de hoogere militaire functies bezet hield door officieren, die in alle opzichten voldeden aan de oude traditioneele voorwaarden (waarbij de adelstand een sterk gewicht in de schaal legde). In een staat, die is ingesteld op werkelijkheidspolitiek en waar de gezindheid vrij is, wordt de selectie en de promotie van het officierscorps door pragmatische gezichtspunten bepaald. In het utilitaire militairisme zijn de *horizontale* en de *verticale* mobiliteit beide, zoowel principieel als in feite zeer groot. Tot het beroep van officier worden gegadigden uit alle maatschappelijke kringen toegelaten, in zoverre ze de vereischte persoonlijke en zakelijke voorwaarden vervullen. Wanneer er bij die selectie toch aan personen uit bepaalde kringen de voorkeur wordt gegeven, dan berust dat op het streven de eenheid en saamhoorigheid van het officierscorps te bevorderen. Dat kan het best worden bereikt, wanneer de toekomstige officieren uit niet te zeer uiteenlopende sociale en intellectuele milieus worden gekozen, zoodat men gelijke gezindheid en levensopvatting, gelijkgerichte belangstelling en ambitie mag verwachten.

Het uit het volkskarakter voortspruitende gezindheidsmilitairisme toont een sterke tendentie tot bestendigheid, tot handhaving van zijn geest en macht alle verandering van uiterlijke omstandigheden ten spijt. De andere vorm van militairisme daarentegen is slechts zoo lang werkzaam als een militaire actie wordt voorbereid of uitgevoerd. Men kan het ook zoo zeggen, dat in het gezindheidsmilitairisme de politieke wil van het volk niet alleen in geval van oorlog, maar ook in vreedstijd tot uiting komt, bij de utilitair bepaalde weermacht alleen in tijden van gevaar.

Aangezien aan het gezindheidsmilitairisme een zekere wereldbeschouwing ten grondslag moet liggen, zal men steeds trachten het bestaansrecht ervan filosofisch te motiveeren. Zijn verdedigers stellen pogingen in het werk zijn bijzondere taak en functie staatsrechtelijk te fundeeren en zijn doelstellingen op ethische of psychologische gronden te verdedigen. De rationeele vorm van het krijgswezen kent daarentegen geen leerstellingen; hij rechtvaardigt zich door de feiten en de dwingende omstandigheden, die hem tot ontplooiing en actie nopen. Hij wordt als noodzakelijk beschouwd en als zoodanig beoordeeld.

Derhalve zal het gemakkelijker vallen bij een dergelijk volk geestdrift voor een verdedigingsoorlog te wekken, dan het voor een veroverings-oorlog te winnen.

De oorlog schijnt alle verschillen in voor-oorlogsche opvattingen, dus ook het verschil in houding ten opzichte van het militairisme op te heffen. In deze situatie worden gevoelens gewekt en krachten geactiveerd, die niet in overeenstemming zijn met de houding van het volk voor den oorlog. Het gevoel voor de eer van de natie, de offervaardigheid om voor het vaderland zelfs het kostbare goed van het leven op het spel te zetten, treedt bij utilitair gezinde vol-

¹⁾ Verg. mijn uiteenzettingen over de sociologische selectie in: „Psychologie van het Bedrijfsleven”, pag. 19.

keren met dezelfde kracht en hetzelfde elan naar voren als bij de emotioneel geladen volkeren.

V

Ik heb in het voorafgaande onderscheid gemaakt tusschen gezindheidsmilitairisme en utilitair militairisme en heb gepoogd het essentiele verschil tusschen beide duidelijk te maken. Wanneer men de diepere oorzaken van de mentaliteit der volkeren ten aanzien van hun opvattingen omtrent oorlog en bereidheid tot den strijd nader beschouwt, dan blijkt, dat het gezindheidsmilitairisme zich nog in tweeërlei vorm kan uiten. Eenerzijds vindt het den reeds hierboven beschreven uitdrukkingsvorm, n.l. de driftmatig-emotioneële; dit is een militairisme, dat uit de volksziel ontspruit en waarvoor de paraatheid tot oorlogvoeren apriori een zedelijke, supra-individueele plicht is. Deze vorm zouden wij het *endogene* gezindheidsmilitairisme kunnen noemen. De andere vorm is dan de *occasioneele*, die zich weliswaar op dezelfde wijze als de endogene manifesteert, maar die in wezen andere oorzaken en ook andere uitwerking heeft. Een volk, dat van nature een utilitair militairisme is toegegaan kan onder bepaalde omstandigheden in zulk een affectieven toestand geraken, dat zijn oorspronkelijke houding van werkelijkheidspolitiek omslaat in de emotioneel geladen en door wereldbeschouwing bepaalde houding. Als voorbeelden kan men noemen: alle in den grond niet militairistisch gezinde volkeren, wanneer de vrijheid van hun vaderland wordt bedreigd; verder alle volkeren, die gebukt gaan onder gedwongen gebiedsafscheuring. Zoolang het occasioneele gezindheidsmilitairisme van op zichzelf utilitair ingestelde volkeren duurt, onderscheidt het zich niet van den endogenen vorm. Een verschil bestaat echter daarin, dat bij den occasioneelen vorm de invloed op de mentaliteit van het volk slechts van voorbijgaanden aard is, zoodat de gevolgen niet dezelfde zijn als bij den endogenen vorm. Vallen de oorzaken van de spanning weg, wordt b.v. het gewenschte doel bereikt, dan gaat het occasioneele gezindheidsmilitairisme vanzelf weer over in den oorspronkelijken, utilitair vorm.

In hoeverre men door organisatie en propaganda een gezindheidsmilitairisme kunstmatig kan aankweken, in hoeverre men in een volk, dat van nature niet op het militaire en op oorlog is ingesteld, den militairen geest door systematische beïnvloeding en opvoeding kan ontwikkelen, is een vraag van groote actueele beteekenis. De sterke nationalistische strooming, die bijna overal in de wereld veld wint en die haar spankracht minder aan de rationeële dan wel aan de gevoels- en wilssfeer ontnemt, draagt er zeer sterk toe bij, het utilitaire militairisme te doen verkeeren in een tijdelijk gezindheidsmilitairisme. Dat deze strooming ten bate van politieke doeleinden wordt uitgebuit, is begrijpelijk.

VI

Nederland is niet militairistisch gezind. Naast Zwitserland en de Scandinavische landen bestaat er geen enkel land op het Europeesche continent, dat vreedzamer en minder agressief is. Dit moet Nederland des te hooger worden aangerekend, daar het als eenige van genoemde landen, tengevolge van zijn koloniale bezittingen en zijn strategische ligging een machtspositie inneemt. Voor zoover Nederland een militaire politiek voert, is deze gericht op het utilitaire. In zijn neutrale positie kon het ook geen andere richting inslaan. Zoolang de nationale eenheid en onafhankelijkheid, zoolang de veiligheid van de nationale bezittingen binnen en buiten het moederland geen gevaar loopen,

zal Nederland in zijn leger en vloot slechts een verdedigingsmiddel zien en zal het daaraan geen autochthone beteekenis toekennen. Deze verdedigende houding der natie staat niet in tegenspraak met den eisch, dat het land met de relatief geringste krachtontplooiing de hoogst mogelijke paraatheid moet trachten te bereiken. Dat is alleen mogelijk door verdedigingswerken, die aan hun doel beantwoorden, door overzichtelijke legerorganisatie, door juiste selectie en doelbewuste opleiding der officieren en door doeltreffende bewapening; verder kan dit worden bereikt door adaequate voorzorgsmaatregelen ten behoeve van de burgerbevolking en ten slotte door goede lichamelijke opvoeding van de jeugd, die haar voor den militairen dienst geschikt maakt. Allen, die deze opgave helpen volbrengen en hun vaderlandsche plichten naar hun beste lichamelijke en geestelijke krachten vervullen, dragen ertoe bij, dat het land zijn macht en vrijheid kan handhaven en dat het zijn taak in de wereldgeschiedenis kan blijven vervullen. Hieruit wordt de ernstige dwaling der opvatting duidelijk, dat alleen het gezindheidsmilitairisme een ethos zou bezitten. Ethos is niet in de psychologische sfeer gelegen, het is niet op gevoelens, affecten en onbewuste opwellingen gebaseerd, maar op moreele verplichtingen, op eerbied voor de belangen van den medemensch, in ruimeren zin voor die van het land. Het utilitaire militarisme eischt eveneens verantwoordelijkheid, nauwgezetheid, trouw, offervaardigheid en zedelijke grootheid, dus die geestelijke en moreele eigenschappen, die elk dapper leger kracht, wil en succes waarborgen.

HET NIEUWE DUITSCHE LEGER.

In de mededeeling betreffende bovenstaand onderwerp opgenomen op blz. 42 van de Jan.-aflevering wordt melding gemaakt van 5 *Lichte divisieën* en 4 *Pantserdivisieën*. Dit moet worden gewijzigd in

4 *Lichte divisieën* en 5 *Pantserdivisieën*. Op het bijgevoegde schetskaartje moet te WEE-
NEN de 2 P.(anzer) D.(ivision) worden toe-
gevoegd.

NIEUWE UITGAVEN

Kameraden keerden terug door Jan Nieuwenhuis: Uitg. *Thijmfonds* te Den Haag.

De schr., die blijkbaar de mobilisatie 1914—'18 heeft medegemaakt, geeft ons in een twaalftal, vaak gevoelige schetsen, een beeld van het leven van den Nederlandschen soldaat, gedurende de lange mobilisatiejaren. Hij is er wonderwel in geslaagd de soldatenpsyche en de soldaten-humor tot uiting te brengen en heeft blijkbaar gedurende zijn diensttijd zeer goed uit zijn oogen gekeken. Naast verschillende minder bewonderenswaardige militaire typen, beschrijft hij toch ook op vele plaatsen de goede eigenschappen van den Nederlandschen soldaat en toont aan hoe die bestand waren tegen het geestdoodende bedrijf van een vierjarige mobilisatie. Schr. draagt blijkbaar de weermacht een goed hart toe en geeft menigmaal een opbouwende kritiek.

In onze dagen, waarin het van zooveel belang is, dat het volk zijn weermacht nader leert kennen, vervult dit boek een nuttige rol. Het zal zonder twijfel zijn weg onder het lezend publiek wel vinden.

A. v. G.

LEGERINGSGEBIEDEN EN KANTONNEMENTEN

DOOR J. G. WARRINGA,
Kapitein der Infanterie.

Meerdere oefeningen op de kaart en in het terrein gaven aanleiding een onderwerp naar voren te brengen, hetwelk oogenschijnlijk onbeduidend is, doch in de practijk niet van belang ontbloomt zal blijken te zijn.

Het betreft hier namelijk de kwestie van de aanduiding van Legeringsgebieden (kantonnementen).

In punt 17 (5e alinea) V. Veldd. Dl. I staat geschreven:

„Wanneer een legeringsgebied of andere ruimte door het opnoemen van de aan den omtrek gelegen oorden moet worden aangeduid, geschiedt zulks te beginnen met het noordelijkst gelegen oord en daarna rondgaande in een richting tegengesteld aan die van de wijzers van een uurwerk”.

Afgezien van het feit dat velen nog steeds niet kunnen wennen aan de „richting tegengesteld aan die van de wijzers van een uurwerk” wordt van genoemde zinsnede als regel gebruik gemaakt alsof er stond: Legeringsgebieden of andere ruimten worden aangeduid door het opnoemen van de aan den omtrek gelegen oorden, te beginnen met enz.

Dit heeft tot gevolg, dat steeds legeringsgebieden en [kantonnementen worden gevormd, welke de bestaande gemeentegrenzen volkomen negeren. Voorbeelden waarbij een kantonnement drie, ja zelfs vier gemeenten doorsneet zijn geen uitzondering.

Dit kan nimmer de bedoeling zijn van ons V. Veldd. Dl. I, ware het slechts op grond van punt 163 (2e alinea), waar terecht wordt bepaald, dat de Hoofdkwartiermaker „Waar mogelijk de bemiddeling en voorlichting” moet inroepen van het gemeentebestuur.

Doch wanneer we den hoofdkwartiermaker die verplichting opleggen, moeten we hem daartoe ook in staat stellen door het aantal gemeentebesturen, waarmede hij in overleg moet treden, bij voorkeur tot één, doch in ieder geval bewust, te beperken. Een hoofdkwartiermaker, die een kantonnement krijgt toegewezen, hetwelk drie of vier gemeenten bestrijkt, kan onmogelijk zijn taak naar behooren vervullen, zulks nog afgezien van de administratieve bezwaren.

Toch zal dit veelvuldig voorkomen, indien de op de kaart vermelde oorden willekeurig tot legeringsgebieden (kantonnementen) worden vereenigd. Hier en daar blijkt nog het verouderde begrip van kantonnement te bestaan. Men ziet deze dan nog als belegde oorden, terwijl het legeringsgebied dan een verzameling wordt van op de kaart gelegde „eieren”.

De tegenwoordige kantonnementen — hierbij vasthoudende aan het beginsel, dat deze regiments (afdeelingen) gewijze worden ingedeeld — zijn echter in verband met de moderne organisatie en de vereischte verspreide legering

gebieden geworden, welke weinig meer gemeen hebben met het oude dichtbevolkte kantonnement, hetwelk „zwom” van de militairen en waarin alle scholen, fabrieken, kloosters, ja zelfs kerken tot kazerne waren geïmproviseerd.

Doch er zijn meer bezwaren verbonden aan het willekeurig trekken van genoemde grenzen. De verspreide legering vindt voornamelijk haar grond in de beveiliging tegen het luchtgevaar. Doch juist op dit terrein heeft de gemeente zich een plaats veroverd. In gemeenten van eenige beteekenis zijn voorzorgen getroffen op het gebied van verduistering, alarmeering, hulpdiensten, enz. De kantonnementscommandant — ja zelfs de commandant van het legeringsgebied — zal zich aan deze maatregelen moeten aanpassen teneinde te voorkomen, dat militaire en civiele autoriteiten tegenstrijdige bevelen en bepalingen geven. Hij zal hieromtrent dus overleg moeten plegen met de plaatselijke organen van de luchtbescherming.

Dus ook op dezen grond moet een kantonnement bij voorkeur slechts één gemeente omvatten.

De voorgaande motieven kunnen nog worden aangevuld met de volgende: de politiedienst, het toezicht op de burgerbevolking, het vaststellen van maatregelen bij brand en brandgevaar, de vordering van diensten, de aankopen, enz. kunnen als regel slechts het best geschieden in overleg met het gemeentebestuur. Meerdere gemeentebesturen in één kantonnement bevordert dit overleg geenszins.

De legeringsstatistiek geeft slechts gemeentegewijze een duidelijk inzicht in het legeringsvermogen.

De gemeentegrenzen zijn niet voor niets zoo nauwkeurig op onze stafkaarten aangebracht. Weliswaar beschikken de lagere commandanten niet over gekleurde kaarten, doch zij krijgen op het gemeentehuis voldoende gegevens (kaarten) betreffende den omvang der gemeente.

Alhoewel het bij de meeste oefeningen mogelijk bleek legeringsgebieden en kantonnementen gemeentegewijze in te deelen, zullen er zich zeker gevallen voor doen, dat een enkele kantonnementscommandant (hoofdkwartiermaker) in twee gemeenten moet optreden, wanneer men tenminste in zulk een uitzonderingsgeval de regiments (afdeelingen) indeeling niet wil loslaten, hetgeen zeker de voorkeur heeft. In zulk een geval moet het echter de kantonnementscommandant zijn die door oordeelkundige verdeeling van zijn troepen over het kantonnement de hieraan verbonden bezwaren opheft.

Bij gemeenten welke een groot oppervlak bestrijken is het uit een oogpunt van bevelvoering soms niet te vermijden, dat deze in twee (bij uitzondering meer) kantonnementen uiteenvallen. De bezwaren welke hieraan zijn verbonden komen meer aan civiele zijde. Het gemeentebestuur zal dan zijn aandacht over twee (of meer) kantonnementen moeten verdeelen.

Bij het volgen van de hier gegeven methode zouden de hoogere commandanten dus kunnen volstaan met de vermelding van de gemeenten, welke hun ondercommandanten als legeringsgebied (kantonnement) zijn toegewezen. De grenzen der gebieden zijn hiermede nauwkeurig vastgesteld, terwijl aan de hand van de legeringsstatistiek sneller kan worden bepaald of een toe te wijzen gebied aan de behoeften der eenheden voldoet. Alleen indien een gemeente door haar grooten omvang in meerdere kantonnementen moet uiteenvallen is opgave der begrenzing nog noodig.

BESCHOUWINGEN OVER BUITEN- LANDSCHE LEGERS

DOOR M. VAN LOKHORST,
Reserve-majoor der Infanterie.

VII. POLEN.

A. Algemeene wetenswaardigheden.

1. *Regeeringsvorm.*

De Poolsche grondwet van 1934 huldigt het leidersbeginsel. Aan den Staatspresident is groote macht toegekend en het parlement is practisch uitgeschakeld.

De Staatspresident beslist o.a. over oorlog en vrede en over het sluiten van verdragen. De regeering is niet aan het parlement, maar aan den staatspresident verantwoordelijk. Na den staatspresident is in werkelijkheid de generaal-inspecteur, maarschalk RYDZ SMIGLY, als de door PILSUDSKI aangewezen uitvoerder van diens politiek, de hoogste leider van het Poolsche volk in alle politieke en militaire aangelegenheden van den staat. POLEN heeft dus een gematigde, militaire dictatuur.

2. *Land en volk.*

POLEN is naar de grootte de zesde Europeesche staat en heeft een oppervlakte van 388.000 vierk. km (ruim 11 maal Ned.) en had in Jan. '38 een bevolking van 34.534.000 inwoners (nagenoeg 4 maal de Ned. bev.), hetgeen beteekent, dat de bevolkingsdichtheid 88,20 per vierk. km bedraagt.

De lengte van het spoorwegnet in Dec. 1930 was 19.890 km (5½ maal Ned. net).

Een tiende deel der bevolking, dus rond 3,5 miljoen bestaat uit Joden; verder 6 miljoen Ukrainers, 2 miljoen Wit-Russen en 1,2 miljoen Duitschers.

De grenzen zijn 5534 km lang; behalve de 140 km lange kust en de Karpathen zijn deze grenzen nergens natuurlijk.

Een groot deel van het land is moerassig en bijna een vierde deel der oppervlakte is met bosch bedekt, voor een aanzienlijk deel zelfs met oerwoud. Eveneens een vierde deel wordt bebouwd met koren.

3. *Bodemschatten.*

In de Karpathen wordt petroleum, brongas, zout en fosfor gevonden, in Boven Silezië en andere streken steenkool, erts, zink, lood en koper en bij Thorn zout.

4. *Industrie.*

De industrie van textiel, metalen, machines en de chemische industrie zijn

beduidend. Metaal moet echter worden ingevoerd; steenkolen worden uitgevoerd.

5. *Weerplicht en hoogere bevelvoering.*

POLEN heeft algemeenen weerplicht. Eerste oefentijd anderhalf à twee jaren, daarna bij de reserve tot het 40e levensjaar (officieren tot het 50e). Bij de reserve wordt totaal 14 weken geoefend (res.-offn. 36 weken).

De weermacht bestaat uit de landmacht en de zeemacht. De luchtmacht is niet zelfstandig, maar onderdeel van land- en zeemacht.

B. De Landmacht.

1. *Vredessterkte en organisatie.*

De vredessterkte van het leger bedraagt ongeveer 266.000 man, waaronder 18.000 officieren en 37.000 onderoffn.

Tot het leger behoort ook het „Grensbeveiligingskorps”, dat de grenzen met Sovjet-Rusland, Letland en Litauen bewaakt en 26.000 man sterk is.

In oorlogstijd wordt het leger verder nog versterkt met de „Grenswacht”, die in vredestijd tot bewaking der overige grenzen dient en 5500 man sterk is en eveneens met de militair georganiseerde staatspolitie, die 29.000 man sterk is.

In vredestijd zijn er geen legerkorpsen: die worden eerst in oorlogstijd gevormd. In vredestijd is het leger (zonder grensbeveiligingskorps) verdeeld in 30 infanteriedivisies, 1 cavaleriedivisie en 12 zelfstandige cavaleriebrigades.

Er zijn aanwezig: 90 regn. inf., 1 manoeuvrebat., 3 bat. jagers, 6 bataljons vecht- en pantserwagens, 40 regn. cav., 10 eskadrons pioniers, 31 regn. lichte art. à 3 Afdn. à 3 batterijen, 13 Afdn. rijdende art., 10 regn. zware art. à 3 Afdn. à 3 batterijen, 1 reg. zeer zware art., 1 gemotoriseerd reg. lichte art., 2 zelfstandige Afdn. veldart., 1 reg. en 6 zelfstandige Afdn. luchtafweergeschut, 3 brigades sappeurs, 8 bataljons sappeurs, 3 bataljons pontonniers, 1 bat. electrotechnische troepen, 1 bat. motortroepen, 2 groepen à 2 pantserreinen, ballonbataljons en ongeveer 700 land- en watervliegtuigen.

3. *Bewapening.*

Deze is verouderd en bestaat hoofdzakelijk uit oude Russische, Fransche en Duitsche wapenen. Langzaam aan wordt de bewapening echter verbeterd, waarbij de jonge Poolsche oorlogsindustrie reeds belangrijke diensten bewijst. Men is ook begonnen met den aanmaak van geschut en vechtwagens.

4. *Beroepsofficieren.*

De Poolsche beroepsofficieren worden *a.* opgeleid aan de cadettenscholen, *b.* betrokken uit vrijwilligers met voldoende schoolvooropleiding, *c.* betrokken uit beroeps-onderofficieren, *d.* uit reserve-officieren.

5. *Beroepsonderofficieren.*

Alle beroepsonderofficieren verbinden zich voor 12 jaren. Onderofficieren, die den dienst eervol verlaten, krijgen staats- of gemeentebetrekkings.

6. *Reserve-officieren.*

Deze categorie van officieren wordt opgeleid aan speciale scholen en doet eerst na verlaten dezer scholen dienst in den troep.

7. *Het leger op voet van oorlog.*

Bij mobilisatie wordt het aantal divisies verdubbeld. De bewapening der nieuw te vormen divisies zal dan echter belangrijk minder zijn dan die der reeds bestaande. Polen kan bij mobilisatie over 3,6 miljoen geoefende manschappen beschikken.

C. De Luchtmacht.

Dat gedeelte van de luchtmacht, dat bij het leger behoort, is verdeeld over de luchtvaartgroepen te Warschau en Krakau. Iedere luchtvaartgroep bestaat uit 3 regimenten, die uit meerdere verkenning-, jacht- en bommenwerperseskaders bestaan.

Het vliegtuigmaterieel is zeer modern en hoofdzakelijk van Fransche en Poolsche constructie.

Groote waarde hecht men in de Poolsche weermacht aan opleiding in zweefvliegen. Ook het parachutespringen wordt druk geoefend.

D. Voorbereidend militair onderricht.

Dit onderricht wordt gegeven aan de jeugd vóór de intrede in de weermacht en bovendien aan de afgekeurden en degenen, die wegens overcompleet niet bij de weermacht werden ingedeeld. Ook de reservisten nemen eraan deel om hun geoefendheid te onderhouden.

NIEUWE UITGAVEN

Barbara und Gudrun, door Generalmajor d. R. Ing. ARTUR REUTTER, *Edler von Valone*, Bernina-Verlag G.m.b.H. Wien-Leipzig-Olten. Prijs R.M. 2.50.

De zware belegeringsartillerie der oude Oostenrijksch—Hongaarsche monarchie heeft van den aanvang van den wereldoorlog af een zeer eervolle plaats bekleed naast die van het Duitsche Keizerrijk en als technisch product was haar mortier van 30.5 cm M 11 misschien de best geslaagde constructie onder het beweeglijke zware krombaanvuurmond van nog grooter vermogen. Wel bezat men houwitser van 42 cm M 14, doch dit was een kusthouwitser, die voor het gebruik te velde geschikt was gemaakt en alleen vervoer langs den spoorweg toeliet. Op initiatief van den toenmaligen minister van oorlog, VON KRABATIN en van den directeur-generaal der Skodawerke, Baron SKODA, werd door den bekenden artillerie-ingenieur RICHARD DIRMASER een ontwerp gemaakt van een belegeringsmortier van zoo groot mogelijk kaliber, die dezelfde beweeglijkheid bezat als de mortier van 30.5 cm M 11, bij een grootste dracht van minstens 15 km. Zoo ontstond een houwitser van 38 cm l 17, projectielgewicht 740 kg, grootste max. gasdruk 2700 at. en grootste $V_0 = 460$ m/sec.

Op aangenaam leesbare wijze beschrijft het boekje de vervaardiging, de eerste proeven en den vuurdoop van de eerste beide exemplaren van dit merkwaardige vuurmondtype. In de „Mörsersaal" van het Heeresmuseum in de Arseneralkazerne te Weenen, waar thans een dezer vuurmonden geheel tot vuren gereed is opgesteld, kan men de ontwikkeling van de zware Oostenrijksch—Hongaarsche belegeringsartillerie op den voet volgen. Deze ontwikkeling vormt op zich zelf een belangwekkend hoofdstuk van de technische geschiedenis der artillerie, dat ook de aandacht van onze artilleristen, ofschoon zij niet geroepen zijn tot het organiseeren en gebruiken van zware belegeringsartillerie, overwaard is.

O. E.

Het opperbevel te land en ter zee, in en buiten Europa door Prof. Mr. J. A. EIGEMAN. Uitg. Nygh & v. Ditmar, Rotterdam.

In een brochure van ± 120 blz. behandelt de hooggeleerde schrijver de staatsrechtelijke positie van „het opperbevel”. Zooals reeds uit den titel blijkt, hebben we hierbij niet uitsluitend te denken aan den Opperbevelhebber, zooals wij dien in de mobilisatiejaren hebben leeren kennen, want diens taak beperkte zich tot het Rijk in Europa; zoowel in 1914 als thans was (is) met het opperbevel in Nederlandsch-Oost-Indië belast de Gouverneur-Generaal, in West-Indië resp. de Gouverneur van Suriname en die van Curaçao.

Schrijver behandelt de opvattingen die omtrent de staatsrechtelijke positie zijn verkondigd en zijn toegepast, en de moeilijkheden, waartoe zij aanleiding hebben gegeven. Hij toont aan, dat die opvattingen bij verschillende ministers, parlementsleden en schrijvers op staatsrechtelijk gebied groote en principieele verschillen hebben vertoond, en zich dikwijls kenmerkten door een innerlijke tegenstrijdigheid, en een voldoende scherpe afbakening tusschen de bevoegdheden en de verantwoordelijkheid van het opperbevel enerzijds, van de ministers, hoofden der departementen anderzijds onmogelijk maakten. Hij geeft ten slotte den weg aan, die naar zijn meening dient te worden ingeslagen om tot de zoozeer noodzakelijke oplossing van dit moeilijke vraagstuk te komen.

Het is uitgesloten, in een kort bestek een goed overzicht te geven van de vele en interessante punten, die de schrijver behandelt, ik volsta dus met enkele grepen.

Schrijver baseert zijn betoog op het instituut der ministerieele verantwoordelijkheid, grondslag van ons geheele staatswezen, en stelt in Hoofdstuk I: „de staatkunde en het opperbevel” al dadelijk als leidend beginsel voorop, dat bóven het gezag der Regeering zich geen gezag kan stellen van welken ambtenaar ook, dus ook niet van dengene die in oorlogstijd in eenig deel van het Rijk met het opperbevel is belast. „In laatste instantie dekt de Regeering dus ook staatkundig het kriegsbeleid van de hoogste legerautoriteit, aan wier technisch — militaire dan wel — maritieme operaties zij, door haar recht van benoeming, handhaving en ontslag indirect debet is”. Ondanks deze constitutioneele ondergeschiktheid ontkent de schrijver echter categorisch het recht van de Regeering om aan het opperbevel „bevelen” te geven ter zake van het „kriegsbeleid”, of te dier zake gehoorzaamheid te eischen.

We voelen wel, dat hier een groote moeilijkheid ligt om ooit tot een bevredigende wettelijke regeling te komen. Verantwoordelijkheid en bevoegdheid om bevelen te geven laten zich formeel niet scheiden!

Om de oplossing van het vraagstuk te benaderen behandelt de schrijver vervolgens in Hoofdstuk II: „het opperbevel en de ministerieele verantwoordelijkheid in tijd van vrede; in Hoofdstuk III „idem in tijd van oorlog”, om ten slotte in Hoofdstuk IV: „eenheid in de verdediging van het Koninkrijk en zijn onderdeelen” de richting aan te geven, waarin de oplossing moet worden gezocht.

In vredetijd ressorteert het geheele Nederlandsche leger en de geheele marine onder den Minister van Defensie; deze is daardoor opperbevelhebber de facto, ten aanzien van de marine echter beperkt door het feit, dat de G. G. (in West-Indië de G.) opperbevelhebber is van de in zijn ambtsgebied aanwezige zeemacht. Aangezien G. G. en G. echter uitsluitend staan onder den Minister van Koloniën, en deze bevoegd is hen bevelen te geven óók ten aanzien van het kriegsbeleid, is feitelijk de M. v. K. staatsrechtelijk verantwoordelijk voor de verdediging in Oost- en West-Indië. Deze regeling wordt echter doorkruist door het begrip van een staats-marine, die als zoodanig één organisatie moet zijn onder éénhoofdige leiding. De parlementaire praktijk en de uitgesproken neiging naar departementale zelfstandigheid hebben het vraagstuk van de defensie verlaagd tot een ressortzaak van „vak-ministers”; van een verantwoordelijkheid van de Regeering in haar geheel voor de defensie blijkt nergens.

Een bespreking van den overval van *Urbina* op Curaçao, en van de muiterij op *De Zeven Provinciën*, toonen duidelijk de funeste gevolgen van het bestaande stelsel aan.

Ten aanzien van het opperbevel in oorlogstijd betoogt de schrijver, dat een scherp verschil moet worden gemaakt tusschen het „kriegsbeleid” enerzijds, het organiseerende en administratieve beleid anderzijds, terwijl men voorts onderscheid dient te maken tusschen het Rijk in Europa, „den parlementair geregeerden staat, en het Rijk in Azië en in Amerika met hun Nederlandsche ambtenaarsregeering. Schrijvers standpunt komt in het kort hierop neer:

in Nederland: staatsrechtelijke verantwoordelijkheid van de Regeering in haar geheel voor het eigenlijke kriegsbeleid, van de betrokken ministers voor het organiseerende en administratieve beleid, in beide gevallen echter met uitsluiting van een plicht tot gehoorzaamheid van het opperbevel; m.a.w. het opperbevel nimmer *onder* een minister;

in Azië en Amerika: het onderscheid tusschen het eigenlijke „krijgsbeleid“ enerzijds en het organiserende en administratieve beleid anderzijds heeft geen staatsrechtelijke beteekenis; de instructie voor den G. G. (den G.) legt diens militaire taak vast, geeft hem een doel aan dat past in het beleid der Regeering, en binnen de grenzen van dit doel is de G. G. (de G.) gehoorzaamheid verschuldigd aan den Minister van Koloniën.

Interessant, ja allermerkwaardigst is hetgeen de schrijver in Hoofdstuk II en III mededeelt over de vruchteloze pogingen tot regeling van de verhouding van den Commandant der Zeemacht in Indië, den G. G. en den Minister van Defensie.

De weg, dien de schrijver in Hoofdstuk IV wijst om tot een oplossing van de moeilijkheden te komen is, zooals uit het voorafgaande al te zien was: het maken van het defensiebeleid tot een integreerend deel van het beleid van de Regeering in haar geheel, d.w.z. dat de ministerraad daarvoor collectief verantwoordelijk moet zijn. In onze staatsregeling dient een hogere bestuursinstantie te worden ingevoerd, die een einde kan maken aan bevoegdheidsvraagstukken tusschen verschillende departementen. De grondwetsherziening van 1938, die het instituut bracht van het ministerschap zonder portefeuille, kan, naar schrijvers meening, den door hem gewenschten ontwikkelingsgang bevorderen, o.a. door de positie van den Minister-president als voorzitter van den Ministerraad voldoende te versterken.

Ik heb hiervoren reeds gewezen op de m.i. schier onoplosbare moeilijkheid, in een wettelijke regeling een scheiding te maken tusschen verantwoordelijkheid en bevoegdheid om te bevelen. Slechts de vereeniging van alle militaire, politieke en economische macht in één hand, zooals thans in Duitschland het geval is, biedt waarborgen dat botsingen uitgesloten zijn. In elken parlementair geregeerden staat echter zal de goede werking van de staatsrechtelijke regeling van het opperbevel steeds in hoge mate afhankelijk zijn van het beleid, waarmee zij van weerszijden wordt toegepast. Dat de door schrijver voorgestane richting, neerkomende op het maken van het defensiebeleid tot een punt van collectieve aansprakelijkheid van de Regeering in haar geheel, van versterking van de positie van den Minister-president, en tot beperking van de departementale zelfstandigheid ten behoeve van een ruimere bevoegdheid van den Ministerraad, een belangrijke verbetering zou kunnen brengen, daarmede stem ik volkomen in. Een andere weg is er ook n.m.m. niet.

Er zullen ongetwijfeld lezers van *De Militaire Spectator* zijn, die zich tot het hier behandelde onderwerp niet aangetrokken voelen; voor hen echter, die ambtshalve in aanraking komen met vraagstukken betreffende de hoogste legerleiding, of die daarvoor belangstelling hebben, kan ik de lezing van deze helder gestelde brochure van den ongetwijfeld deskundigen schrijver ten zeerste aanbevelen.

H.

„Die Geschichte des Landwehrkorps im Weltkrieg 1914—1918“, door WILHELM HEYE, Generaloberst, 1914 Chef des Gen. St. des Landwehrkorps. Zweiter Band: „Das Landwehrkorps in den Kriegsjahren 1915 bis 1918 unter Einschluss der Landwehr-Division Bredow (Nr. 18), zugleich ein Beispiel, wie ein improvisierter Verband vor dem Feinde zur unüberwindlichen Truppe wird.“ Verlag Wilh. Gottl. Korn in Breslau. Pr. geb. R.M. 12.

In *De Militaire Spectator* 1936, blz. 164, bespraken wij het eerste deel van dit werk en noemden dit „het boek van het jaar“.

Het tweede deel doet voor het eerste niet onder. Wederom heeft de uiterst bekwame schrijver — 1926 tot '30 „Chef der Heeresleitung“, toenmaals de hoogste functie in het Deutsche leger — het verstaan niet alleen op spannende wijze de verdere lotgevallen van het 1914 gevormde Landwehrkorps te beschrijven, doch daarin mede tal van ervaringen op het gebied van *tactiek, verpleging, krijgstuicht, geestelijke verzorging*, hoog houden van het *moreel*, enz. te verwerken.

Ter kenschetsing volgen hier enkele opmerkingen op laatstbedoeld gebied.

— „Reeds tijdens de eerste gevechten verwierven enkele landweermannen zich het IJzeren Kruis, terwijl troepeneenheden door hoge commandanten met lof in de dagorders werden vermeld. Een en ander versterkte in buitengewone mate de zelfachting en het zelfvertrouwen der troepen“.

— „Geleidelijk gelukte het den officieren, zonder iets te kort te doen aan de krijgstuicht, een kameraadschappelijke verhouding tot hun manschappen te scheppen. Het is na den oorlog, uit gesprekken met vele voormalige landweermannen, duidelijk geworden, dat juist in deze verhouding het geheim der behaalde successen heeft gelegen.“

— „Den huidige en komende jeugd zij het gezegd, dat, blijkens de ervaringen van de zwaarste gevechten in Duitsch-Zuidwest-Afrika 1904/07 en in den Wereldoorlog 1914/18, een vast geloof in God toch het beste soldatenwapen is, dat aanvoerders en troepen niet kunnen ontberen, willen zij de zege aan hunne vaandels hechten.”

Zeer belangrijk is ook hetgeen Schr. mededeelt betreffende *de verhouding tusschen Commandant en Chef van den Staf*.

„Hoe moeten Commandant en Chef van den Staf hun gemeenschappelijke arbeid verdeelen? Natuurlijk moeten *beiden* het militaire handwerk volledig beheerschen en zoowel tactisch als operatief op dezelfde hoogte staan.

De Chef van den Staf houdt voor zijn Commandant een voordracht over den toestand en doet een voorstel over het te nemen besluit; dit aan te nemen, te wijzigen of af te wijzen is de verantwoordelijke taak van den Commandant.

De samenstelling van het bevel, dat den Commandant moet worden voorgelegd, is weder de zaak van de Chef van den Staf.

Met recht berispte Generaal VON SEECKT na den oorlog een D.C., omdat hij bij een oefening alles zelf deed en de voortreffelijke kracht van zijn Chef van den Staf niet benutte.

De Commandant, die verantwoordelijk is en blijft, moet het hoofd vrij houden voor de groote beslissingen en zich niet in kleinigheden verliezen”.

Wij zouden door kunnen gaan met citeeren, doch hopen voldoende te hebben gegeven, om vele lezers op te wekken het besproken boek zelf ter hand te nemen. Men late zich daarbij door de dikte van het tweede deel (522 blz. tekst), dat o.i. beter in een tweede en een derde deel had kunnen worden gesplitst, niet afschrikken. De lezing wordt vergemakkelijkt door een aantal zeer duidelijke, in afzonderlijk omslag bijgevoegde kaarten, terwijl vele fraaie *photo's* den tekst verlevendigen.

Bijzondere vermelding verdienen nog eenige *bijlagen*. In de eerste hiervan „*Vier Fronturteile*” geven een voormalig R.C., twee reserveofficieren en een landweerman antwoord op de hun gestelde vraag „*Wie erklären sich die hohen Leistungen der Landwehrddivisionen der Armeeabteilung Woyrsch im Weltkrieg?*” Na de zaken van boven af bekeken te hebben, krijgt de lezer zoodoende gelegenheid een en ander uit geheel verschillende gezichtshoeken te bezien. In het oordeel van den landweerman treft de verklaring dat, hoewel over de verpleging dikwijls gerechtvaardigde klachten waren en vele bevelen van de lagere commandanten niet practisch waren, de band tusschen aanvoerders en aangevoerden zoo hecht was, dat hij dit kon verdragen.

De verdere bijlagen betreffen de Oostenrijk-Hongaarsche troepen, den mijnoorlog en den geneeskundigen dienst.

De uitvoering van het werk laat — afgezien van de wat groote dikte — niets te wenschen over. Voor de krijgsgeschiedenis vormt het thans voltooide werk van Generaal HEYE een hoogst waardevolle aanwinst.

C.

Lettres du temps de guerre, door Generaal-majoor OCTAVE NEURAY. Uitg. *La Belgique Militaire* 1938.

Geen mémoires na het wereldgebeuren geschreven, doch gebundelde brieven, geschreven in de dagen van den strijd, wanneer daartoe een gelegenheid was.

Geen beschouwingen over belangrijke gebeurtenissen, veldslagen of daden van opofferenden moed, doch het eenvoudig verhaal van een leeraar aan de militaire school, die bij mobilisatie een compagnie gaat commandeeren. Een compagnie, gevormd uit weinig en slecht kader, ongeoefende manschappen en onvoldoende uitgerust.

Van 7 Augustus tot 21 December 1914 heeft de kapitein NEURAY een compagnie en een bataljon gecommandeerd en telkenmale komt in zijn brieven tot uiting hoe eenzaam zulk een commandant is, niet ingelicht, vergeten soms, doch verantwoordelijk voor de hem toevertrouwde mannen, die in hem hun voorbeeld en behoud zien.

Duidelijk blijkt hoe weinig het Belgische leger van 1914, van hoog tot laag, ingesteld was op het voeren van den oorlog. Hoe door politieke invloeden de organisatie, opleiding, uitrusting te wenschen overlieten, terwijl ook de geest van een groot deel van het beroeps-kader niet op de werkelijkheid was ingesteld. In zooverre een blijvende waarschuwing voor hen, die meenen dat in tijden van schijnbare rust met weinig voor de landsverdediging kan worden volstaan.

Daarnaast vormen de brieven een zeer leerzame lectuur voor jonge officieren om hen te doen zien op welke wijze een goed officier „*fait la guerre*”.

Co.

UIT DE VAKPERS

DE INFANTERIE BIJ DE DOORBREKING.

Luitenant-kolonel BAENTSCH, oud-leeraar aan de „Kriegsakademie" te Berlijn, schreef een belangwekkende verhandeling betreffende den strijd der infanterie ter doorbreking van een vijandelijke weerstandszône. Enkele der daarin neergelegde denkbeelden willen wij hier weergeven, terwijl wij het geheele artikel ter bestudeering aanbevelen aan een ieder, die belang stelt in tactiek, organisatie en bewapening der hedendaagsche infanterie.

Men ontwikkelt stootkracht, zegt Schr., indien men grootere en kleinere vuurbronnen naar voren stuwt. Het is de taak der infanterie bij den aanval een zoo sterk mogelijke vuurkracht, dus vuurwapenen van allerlei aard, aan den vijand te brengen en in zijn opstelling voorwaarts te dragen. Schr. bekeert zich dus — in tegenstelling tot vele zijner landgenooten — geheel tot de Fransche theorie „*l'attaque c'est le feu qui avance*".

De taak van den R. C. is, het toewijzen van stijdmiddelen en aanvalsvakken aan de bataljons, het samenkoppelen dezer eenheden met de art. en de vechtwagens en het voortdrijven van den aanval in de gewenschte richting door het inzetten van reserves. Het bataljon daarentegen moest men beschouwen als een vuureenheid, evenals bij de art. de afdeeling. Deze opvattingen komen geheel overeen met die, neergelegd in *I. R. II B* (punten 333—335).

Het werkzaamste vuur krijgt men door samenkoppeling van vlakbaan- en krombaanvuurwapenen. Het pantserafweergeschut moet, indien voor dit doel niet benodigd, worden ingezet tegen mitr. nesten, enz. Een zeer sterke krombaanvuurkracht is onontbeerlijk om het terreinwinnen mogelijk te maken. De organieke uitrusting (zie „*De Mil. Spect.*" 1938 blz. 348) acht Schr. in dit geval onvoldoende, zoodat hij voorbataljons bovendien wil versterken met infanterie-geschut van eenheden in reserve en met veel munitie. De *Nederlandsche infanterie is in dit opzicht nog zeer misdeeld*, de zes mr. van 8 per reg. staan in geen verhouding tot de behoefte. Ook niet voor een tegenaanval.

In het raam van *de infanterie compagnie* komt het er op aan zoo min mogelijk menschen met zoo sterk mogelijke vuurkracht aan den vijand te brengen. Daarmede alleen ontwikkelt men stootkracht. Steeds moeten vlakbaan- en krombaanvuurwapenen samengekoppeld blijven. De Duitsche „eenheidsgroep." (mitr. troep + geweertroep) van 13 man is te onhandig, haar strijdwijze te ingewikkeld. (Men bedenke, dat deze ervaring werd opgedaan in een leger met tweejarigen diensttijd en uitsluitend twaalf jaren dienende onderofficieren!) De groep moet de kleinste zelfstandig strijdende ondeelbare vuureenheid vormen. Schr. wenscht daartoe een groep bestaande uit: Gr. C. met mitr. pistool (het werkzaamste wapen voor het gevecht van nabij); 3—4 tirailleurs met een Lt. mitr., munitie en 2 geweren; 3 tirailleurs met pistolen en rijkelijk handgranaten. De S. C. kan niet uit de diepte leiden, daartoe ontbreekt het overzicht. Hij zet zijn voorste groepen tegen hun aanvaldoelen in, deelt lichte granaatwerpersploegen bij hen in, en volgt op korten afstand met zijn reserve — meest ook een groep — om hiermede op zijn laatst bij den stormaanval naar voren te ijlen. Ook de C. C. kan slechts bij het begin van den aanval uit de diepte leiden. Hij wijst zijn sectiën hun aanvalsrichtingen en zet zijn vuurechelon (zw. mitrs., zw. granaatwerpers en scherpshooters) tegen bepaalde doelen in. Zeer spoedig moeten deze wapenen echter naar voren (conform *I. R. II B* p. 360, tweede al.). Op zijn laatst met het inzetten van de reserve sectie moet de C. C. naar voren snellen om door zijn voorbeeld den aanval voorwaarts te slepen. Onvermijdelijk wordt hij zoodoende tot „stormtroepcommandant".

Ook ons Infanterie-reglement brengt het in de critieke oogenblikken *persoonlijk voorgaan van S. Cn. en C. Cn.* tot uiting (zie punten 357, 361, 442 en 443).

Het gevaarlijkste oogenblik is, indien de aanvalstroepen zijn binnen gedrongen doch de vechtwagens nog niet naar voren kunnen, bijv. doordat een hindernis (beek, mijnenveld) voor 's vijands stelling door

de pioniers nog niet is overbrugd of opge-ruimd. *Zelfs een tegenstoot van kleine vijandelijke vechtwageneenheden kan den aanvalstroepen dan noodlottig worden, aangezien het pantserafweergeschut van den aanvallers nauwelijks zoo snel zal hebben kunnen volgen*

Hiermede willen wij dit referaat eindigen, mede in de hoop weder een klein steentje te hebben bijgedragen tot het baanbreken van de meening, dat vecht-

wagens voor de landsverdediging onontbeerlijk zijn, ook voor Nederland. Dat hiermede niet wil worden gezegd, dat hiermede niet wil worden gezegd, dat aanschaffing van vechtwagens voorrang moet hebben boven aanschaffing in voldoende hoeveelheid van nog broodnoodiger materiaal zooals luchtafweergeschut van verschillend kaliber, pantserafweergeschut en moderne houwtijers van 10 en 15 cm. spreekt wel vanzelf.

„Militärwissenschaftliche Rundschau”, Juli 1938.

C.

OPMERKINGEN OVER JACHTVLIEGDIENST

Onder dit opschrift geeft onderstaand tijdschrift een uittreksel uit een voordracht van den majoor-vlieger COPPENS DE HOUTHULST, op 1 April j.l. gehouden voor officieren der Belgische militaire luchtvaart.

In zijn interessant betoog verkondigt de bekende deskundige, dat naar zijn meening een klein land zijn afweerkraft moet zoeken in het jachtvliegtuig. Ter zee tracht een klein land zich niet te beschermen door het bouwen van slagschepen, waarvan het aantal door de daaraan verbonden hooge kosten toch maar zeer gering zou kunnen zijn, doch zal het zijn afweervermogen zoeken in de veel goedkoopere onderzeeërs. Evenzoo moet een klein land in de lucht niet steunen op groote, kostbare gevechtsvliegtuigen (luchtkruisers), waarvan ook slechts een beperkt aantal kunnen worden onderhouden, doch moet de verdediging

gevormd worden door de goedkoopere jachtvliegtuigen.

De majoor COPPENS is een overtuigd voorstander van de éénpersoonsjager, waarvoor hij een goed gedocumenteerd betoog houdt.

Na te hebben besproken waaraan jachtvliegtuigen en hun bemanningen moeten voldoen, legt hij bij de bespreking van de andere benodigde vliegdiensden den nadruk op het aanwezig hebben van een luchtmacht, die kan ingrijpen in het gevecht op den grond. Aan dit laatste hecht hij — gezien de opgedane ervaringen in Spanje — zeer groote moreele waarde, in het bijzonder voor een klein leger, dat tegen een overmacht komt te staan.

Verschiedende opmerkingen van den deskundigen spreker zijn — in het bijzonder voor een kleine mogendheid — een overweging ten volle waard.

„Bulletin belge”, November 1938.

Co.

DE OORLOG 1914—1918 AAN HET RUSSISCHE FRONT; OORLOGSHERINNERINGEN VAN EEN KEIZERLIJK RUSSISCH OFFICIER.

Onder dit opschrift worden in onderstaand tijdschrift de gedenkschriften gepubliceerd van den Russischen kapitein MIROSLAW KOUKHARERITCH, die gedurende den oorlog achtereenvolgens diende als troepenofficier, officier van den Generaalen Staf en lid van militaire missies.

Aan het eigenlijke dagboek gaat een overzicht van de psychologie van het Russische volk vooraf, waarbij achtereenvolgens de boer, de soldaat, de student en de officier nader worden belicht. Daardoor wordt voor een buitenstaander een basis gevormd waardoor de verschillende uitingen van het Russische volk, in het bijzonder van het leger, beter begrijpelijk worden.

Aangezien de psychologie van een volk weinig verandert, heeft het vermeldde ook thans nog groote waarde. Het vergemakkelijkt de bestudeering van de krijgsgeschiedenis en verklaart thans beter verschillende handelingen van Russische zijde.

De eigenlijke oorlogsherinneringen geven uitsluitend de zelf opgedane ervaringen weer, waardoor tevens een goed beeld wordt verkregen van de innerlijke samenstelling van het Russische leger en van de wijze, waarop het zich gedroeg.

Met belangstelling wordt de voortzetting van deze gedenkschriften tegemoet gezien.

„Bulletin belge”, October 1938”

Co

AANTALLEN OFFICIEREN IN HET BELGISCHE LEGER OP 1 JANUARI 1938.
(Vredessterkte).

Wapens	Benoodigd	Aanwezig	Mankeerend	
			Totaal	Subalternen
Infanterie	2521	1915	606	563
Cavalerie	313	298	15	13
Artillerie	1089	809	280	268
Genie	410	267	143	132
Totalen	4333	3289	1044	976

Wapens	Eerste en tweede Luitenanten	Kapiteins	Majoor	Luitenant Kolonels	Kolonels	Generaals
Infanterie	1349	861	186	63	62	24 à 30
Cavalerie	168	107	22	8	8	4 à 6
Artillerie	579	372	83	27	28	12 à 16
Genie	219	140	31	10	10	4 à 6
Luchtvaart	119	76	18	6	6	2 à 3

(La Belgique Militaire 18-12-'38).

P.

DE DOORBREKING VOOR DEN WERELDOORLOG
IN THEORIE EN PRAKTIJK.

Luitenant kolonel BRÜCKNER beschouwt de ontwikkeling van de theorie betreffende de doorbreking en de toepassing daarvan te velde tot het uitbreken van den Wereldoorlog

Uit zijn verhandeling blijkt, dat men voor 1914 in het Duitsche leger de omvatting als het eenige recept beschouwde, waarvan een gunstigen uitslag viel te verwachten. Men ging hierin zoo ver, dat de toenmalige Kolonel FREIHERR VON FREYTAG-LORINGHOVEN in een studie betreffende het Infanterie-reglement van 1906 te recht kon schrijven: „In de erkenning, dat een tactische doorbreking geen kans op succes biedt, noemt het reglement deze aanvalsvorm zelfs in het geheel niet”. Deze veroordeeling van de doorbreking was gegrond op een juist inzicht betreffende het afstootende vermogen van de moderne vuurwapenen. Niettemin verhieven zich stemmen tegen deze eenzijdigheid, in de eerste plaats die

van Generaal VON BERNHARDI, die er op wezen, dat men in omstandigheden zou kunnen geraken waarin een aanval ter doorbreking van 's vijands front de eenige mogelijkheid zou zijn. De Wereldoorlog heeft de juistheid van laatstbedoelde meening aangetoond.

De huidige Duitsche „*Truppenführung*” laat aan beide aanvalsvormen recht wederen. Het voorschrift noemt (punten 315 en 316) de omvatting het werkzaamst, doch erkent, dat de frontale aanval het veelvuldigst zal voorkomen. Het wijst er voorts terecht op, dat de doorbreking slechts werkzaam is, indien zij de inleiding vormt tot de omvatting van 's vijands overeind gebleven frontgedeelten.

Het besproken artikel vormt een waarschuwing tegen het zich eenzijdig vastleggen op bepaalde theorieën en bevat in dit opzicht ook voor ons een les.

„*Militärwissenschaftliche Rundschau*”, 1938, 5 en 6 Heft. C.

LEVERANCIERS AAN HET LEGER

Het Nederlandsch octrooi No. 32069, betreffende:

„Buis voor vliegtuigafweerprojectielen”, staande ten name van H. Junghans & Gebr. Junghans A. G., te Schramberg, Duitschland, wordt hierbij te koop of ter licentieverleening aangeboden.

Nadere bijzonderheden verstrekt het Nederlandsch Octrooibureau, Laan Copes van Cattenburch 24, 's-Gravenhage.

S. J. G. WULFF - ROTTERDAM

WESTNIEUWLAND 8

**Verbandstoffen - Verplegingsartikelen
Chemicaliën - Drogerijen - Specerijen**

U belt op 52546 en wij bezorgen door de geheele stad.

Speciaal adres voor Dames uit militaire kringen

A. Groen - Elbers - KAMPEN
Oudestraat 65 — Telefoon 475

**Baby-artikelen, wol,
Dameshandwerken, enz.**

AMERSFOORTSCH EFFECTEN- EN ADMINISTRATIEKANTOOR N.V.

WIJERSSTRAAT 13 - TELEFOON 2437 - AMERSFOORT

EFFECTEN ● COUPONS ● ADMINISTRATIE VAN VERMOGENS
VREEMDE VALUTA'S ● BEZORGEN VAN ASSURANTIEN

VAN LIEMPT'S BOEK- EN KUNSTHANDEL

GINNEKENSTR. 30 — BREDA — TELEFOON 3303

Wetenschappelijke en Roman boekhandel

KANTOORARTIKELEN

KLEINKUNST

EINDHOVEN
HUIS MET ALLE
COMFORT

ORANJE HOTEL

TEL. 2136

GARAGE BIJ HET
HOTEL

„POSTLERIT” REMVOERING

in gebruik bij de Nederl. Spoorwegen voor Diesel en Diesel-Electrische treinen; bij Gemeentebedrijven, Autobus-Maatschappijen voor Kromhout, Kruppbussen enz.

„POSTLERIT” voor elk type wagen de gewenschte remvoering.

Importeur: Y. FABER, Archimedeslaan 49, Amsterdam-Oost — Telefoon 52824

KOGELDRAAIKRANSEN (ROTHERDE)

voor aanhangwagens en opleggers etc. in diverse afmetingen; voor speciale doeleinden zoals ZOEK-
LICHTEN etc. met slechts ca. 0,2 mM. tolerantie

LEVERT

N.V. NEDEXIMPO, AMSTERDAM

LEVERANCIERS AAN HET LEGER

Voor

BANKETBAKKERIJ

naar: P. J. HORSTING
Oudestraat 130 t/o. stadhuis, tel. 378
KAMPEN

J. VEENSTRA, Architect

LANGESTRAAT 131b. - AMERSFOORT

- Bouwkundige Adviezen,
- Ontwerpen, Begrotingen

Brood- en Banketbakkerij

Specialiteit in
Fijne BONBONS en fijne BOTERCAKE
ADR. PEIJS
v. Dedemstraat, BERGÉN OP ZOOM
HOOREN EN THUISBEZORGING

SOESTERBERG

UNIFORM- EN BURGER

KLEERMAKERIJ

JOH. A. VAN DAAL

POSTWEG 8 — TELEFOON 595

BRANDSTOFFENHANDEL

H. DIJK v.h. K. JANSEN

Groenewegje 4, DEN HAAG
Telefoon 110199 b.g.g. 113764

N.V. Siroopfabriek **DE BAARSJES**
AMSTERDAM

voor de fijnste qualiteiten
HUISHOUD-ENKEUKENSTROOP
in groot- en kleinverpakking

HOTEL PENSION BAARS — HARDERWIJK, Tel. 7

Zeer gunstig gelegen ten opzichte der kazernes. Uiterst billijke
pensionprijs. Het adres voor H.H. Res.-Off. Modern Comfort. Garage.

LOUIS BAARS, Eigenaar.

GRAND HOTEL-CAFÉ-REST. „MONOPOLE”

AMERSFOORT. - PRACHTIG GELEGEN TEGENOVER STATION

Mooie gelegenheid tot het maken van uitstapjes. Auto-garage (voor logeergasten vrij). Zalen voor Vergaderingen en partijen. Logies met ontbijt vanaf f 2.50. Lunch vanaf f 1.25. Diner vanaf f 1.60. Warme keuken tot twaalf uur 's nachts. Pension bij verblijf van vijf dagen vanaf f 4.50 per dag.

Directie: Van Iperen

ARNHEM

J. DE BONT

HOFLAAN 56 TEL. 20409

Militair en Burgerkleermakerij

GEËXAMINEERD VOOR RIJKSKLEEDING

GEBR. KRUITWAGEN BOUWMATERIALENHANDEL

RIJKSWEG E 125 - ROSMALEN
Tel. 253 ROSMALEN

Bredasche Kaashandel

Boschstr. 46, tel. 4184, Breda
FIJNE VLEESCHWAREN.
SPEC. VERKADE'S ARTIKELN.

BANKETBAKKERIJ G. P. DE GRAAF

Ruime sortering Koekjes en Gebak
Bekroond 1e prijs Koekjes, 2e prijs Vruchtenoake
op de Tentoonstelling „De Suiker” Amsterdam
Prins Hendrikplein 1, Leiden, tel. 3243

DIESEL-MOTOREN

LISTER-BLACKSTONE,
ook v. scheepsdoeleinden

H.J.v.d.WESTEN

Kockstraat 149, Tel. 331263, den Haag

S. VAN DER GALIE

1e WEERDSWEG 46 DEVENTER

- Aannemer: Bruggen en
- waterbouwkund. werken

Verschillende groote werken voor Def. uitgev.

LEVERANCIERS AAN HET LEGER

A. F. HUSSON & Zn.
FABRIKANTEN
VAN PETTEN OP ELK GEBIED
ORANJEBOOMSTRAAT 24, BREDA

L. C. RIBBENS
HANDELSONDERNEMING N.V.
TENTENFABRIEK - BERGEN-OP-ZOOM
TELEFOON No. 255 - N.Z. HAVEN 92-94

LEVEREN ALLE SOORTEN
TENTEN, DEKKLEEDEN
EN WATERDICHTE DOEKEN

STOOMWASSCHERIJ
„HET VERTROUWEN”
L. VAN LEEUWEN - ELBURG - TEL. 49
Leverancier van diverse garnizoens

ANTOON VAN PELT
BANKETBAKKERIJ — GINNEKEN
PRINSES JULIANASTRAAT 17a - TELEF. 3470
Specialiteit in Ham- en Kaashorentjes

C. VAN DAALEN
SUMATRASTRAAT 189, DEN HAAG
TEL. 117890
Handel in Koloniale Waren en Comestibles
Leverancier van verschillende Militaire Instellingen

VLEESCHHOUWERIJ
SPEKSLAGERIJ
SPECIALITEIT IN FIJNE VLEESCHWAREN
J. M. ALKEMADE vh. P. Bitter
Breedstraat 23 - Den Haag - Tel. 111031
REEDS LEVERANCIER VAN HET LEGER

N.V. GARENFABRIEK
BIEZE, STORK & Co.
HENGELO(O.)
Fabrikanten van:
NAAIGARENS voor Industrie en huishoudelijk gebruik
BREIGARENS — HAAKGARENS

VAN BEZOOIJEN & VAN NISPEN
MACHINALE BOEKBINDERIJ
HOUTMARKT 11, BREDA, TEL. 4492
Brocheerinrichting, Cartonagewerken

BLOEMENMAGAZIJN
„MILLE FLEURS”
ANTOON DE COCK - TILBURG
WILH. PARK 129 TEL. 2645

*Alles op het gebied van Electriciteit
en Radio.*
Electrische Slijpinrichting.
BUREAU L. KABOS - DEN HAAG
Corn. Speelmanstr. 21, Tel. 770797

v. TURNHOUT'S BOEKHANDEL
BREDA
Groote sorteering romans
en wetensch. werken. **Markt 18**
Tel. 2434

STOOMWASSCHERIJ
Fa. Wed. F. N. Corthals
ROOSENDAAL — TEL. 192
SPECIAAL INGERICHT VOOR
— DE MILITAIRE WASCH —

N.V. KALSE & WALD
MAASTRICHT
Leveranciers aan diverse Rijks-
instellingen van **garnituren** voor
uitrustingen en **paardentuigen**

Groninger Roggebrood
mag op geen ONTBIJTTAFEL
ontbreken. Gezond smakelijk
en ... goedkoop. 4 pond 26 cent.
J. ISRAËLS
Snellestr. 52, Tel. 2245, 's-Hertogenbosch

C. G. A. VAN BECKHOVEN
Burgemeester Pastoorsstraat 20
Tel. 3934. GINNEKEN Giro 235201
Kruidenierswaren.
Brood-, Besluit- en Banketbakkerij
Chocolade en suikerwerken
Thuisbezorging zonder prijsverhoging.

LEVERANCIERS AAN HET LEGER

BOEKBINDERIJ CALLENBACH

voor eenvoudig en kunstzinnig
bindwerk.

Muurhuizen 1 Telefoon 1410
Amersfoort

„Huis van vertrouwen”

voor degelijk schoenwerk. Grote sor-
teering van alle soorten schoenen
en sportartikelen.

P. JONKERGOUW - HELV. WEG 36
VUGHT, TELEFOON 2152

FIRMA A. MELIS-MAAS EN ZN.

Aanleg van centrale verwarming - Gas-
waterleiding - Electriche installaties
Lood- en zinkwerkerij

N. GINNEKENSTRAAT 41, BREDA, TEL. 2612

NEUTRALE WASCHMIDDELEN

Groote voordeelen voor
wol en andere textielvezels.

N.V. Chemische Fabriek
SERVO — DELDEN.

H. HEIJMAN

MARKT 50 - CATHARINASTRAAT 4
BREDA Tel. 3684

Complete Meubileeringen

EXPEDITEUR J. C. BAX

PARALLELWEG 180 A

TEL. 756

BERGEN OP ZOOM

MODEL OPMAKEN VAN

RIDDERORDEN

Fa. VAN WIELIK
9 Noordeinde, Den Haag

SCHOENMAKERIJ W. J. HAZELAAR

Spec. adres voor maatwerk.

1e klas reparatie-inrichting. Billijke prijzen.
Oudste fa. ter plaatse, bestaat reeds 50 jaar.
Leenaert Nicasiusstraat No. 6, Amersfoort. Tel. 1986

Centrale Werkplaats Chromerij & Moffelinrichting

Schooterboschstraat 24 tel. 41495
ROTTERDAM C.

AMERSFOORT

J. A. JEKEL Jr.

LEUSDERWEG 132-97 TEL. 35

MEUBELEN EN LIJSTEN

Pension van Drüten

EMMASTRAAT 8, BREDA

TELEFOON 3808

HET AANBEVOLEN

ADRES VOOR H.H. OFFICIEREN

H. H. ROES & ZONEN's Zoolleerlooielij N. V., Delft

Kuipgelooid zoolleder

N. V. Technisch Bureau v/h

Asselbergs & Nachenius

Centrale Verwarming in elken vorm

Tel. 2781. BREDA Ceresstraat

fa. D. LEEUWENKAMP

- ALKMAAR -

Hooi — Stroo

„DOMANIALE & WILLEM” ANTHRACIET

FA. TEUNIS VAN ANDEL
Havendijk 74a. - Telef. No. 2527
GORINCHEM

Zeepziederij „HET KRUIS” SLIEDRECHT

ZACHT ZEEP

LEVERANCIERS AAN HET LEGER

Fd. WIERCX-TACK BREDA
GINNEKENSTR. 70 TEL. 2673
BRANDSTOFFENHANDEL

SALAMANDER PEDICURE
JAC. KROES
VOOR 'T BETERE SCHOEISEL
Langestr. 78. Amersfoort - Tel. 840
„FOOT COPY“ Dr. SCHOLL'S VOETVERZ.ART.

BREDA
INRICHTING VOOR VERVEN
STOMEN - ONTVLEKKEN - OPPERSEN
A. BROKKEN Jr., HAAGDIJK 53
TEL. 2968 H.H. Officiëren, ook voor
U het voordeliaste adres

H.H. officieren, laat Uw schilder-
werk behandelen door:
Fa. WED. ADR. DE WAAL
Engelschestraat 23 Tel. 720
Bergen op Zoom

Rund-, Kalfs- en Varkensslagerij
Speciaal adres voor Fijne Vleeschwaren en
Worstsoorten, Machinaal gesneden
THEOD. VAN EGERAAT
Boschstraat 33 - Bergen op Zoom - Tel. 297
SPECIAAL ADRES H.H. OFFICIEREN

M. B. DRIESSEN
KLEEDING NAAR MAAT
Lambertusstr. 61 - Blerik - Tel. 3736
HET ADRES VOOR
H.H. OFFICIEREN

JOHANNES TAX
GROOTHANDEL IN
GROENTEN, FRUIT,
AARDAPPELEN EN CONSERVEN
BREDA, Tuinstraat 2a
Telefoon 4339
LEVERANCIER AAN HET LEGER

N.V. NIEUWE APPARATEN FABRIEK
ROTTERDAM
Warmwaterbereiders, Temperatuurrege-
laars, Mengapparaten enz. voor badinrich-
tingen in kazernes, a/b van schepen, enz.

STELT U EISCHEN?
PRAAT EENS MET
E. J. F. UIJEN
DAALSCHEWEG 229, TEL. 1363, NIJMEGEN
Uniform- en Civiel kleermakerij

„'t WOONHUIS“
Linoleums - Tapijten - Gordijnstoffen
H. K. VOERMAN
Steenstraat 61 - Arnhem - Telefoon 20306

BIJZONDER GOED ADRES VOOR
DAMES UIT OFFICIERS-KRINGEN
SALON „ELLI“
PERMANENT-WAVE „WELLA“
CATHARINASTRAAT 13A
BREDA — TELEFOON 2440

Voor Klokken, Pendules, Wekkers,
Horloges, Goud en Zilver
BRILLEN op recept van H.H. Oogartsen
REPARATIE INRICHTING AAN HUIS
W. P. v. d. LINDEN, Wilhelminastraat 32
GINNEKEN - TELEFOON 5.5.8.5.

DE VOLKSSLAGERIJ
Levert steeds uitsluitend eerste kwaliteit Rund-
Kalfs- en Varkensvleesch voor zeer voordeelige
prijzen; thuis bezorgen zonder prijsverhoging.
Beleefd aanbevelend **André Haarselhorst**
Ginnekenstraat 66 Tel. 3351
Breda

HET BEKENDE PIJPHUIS
v.h. Nico de Rooy
TABAK- EN SIGARENWINKEL
Hoogensteenweg 28 - 's-Hertogenbosch - Telef. 899
Speciaal adres voor: Meerschuurm — Calsine —
Goudron en Houten pijpen

BANKETBAKKERIJ
JOH. H. NIEBERG
Tolbrugstr. 14 BREDA Tel. 3586

Militaire- en Burgerkleermakerij
H. F. RAMBACH
MAANDERWEG 10 - EDE - TELEFOON 306
Het adres voor beroeps- en reserve-officiëren.
Volledig grijs uniform, thans vanaf . . . f 55.—
Volledig zwart uniform, thans vanaf . . . f 60.—
kant en klaar, let wel, omzetbel. enz. Inbegrepen.

LEVERANCIERS AAN HET LEGER

Luxe Brood-, en Banketbakkerij
BONBONS - DESSERTS
JOH. BRUNS
OUDE STRAAT 97 — KAMPEN

Rund-, Kalfs- en Varkensslachterij
ANNEX FIJNE VLEESCHWAREN
H. UIT DE BOSCH
PAASCHENSTRAAT 7 (bij de Vispoort)
HARDERWIJK — TEL. 57
Vragen en bezorgen dagelijks. Reeds leverancier v/h leger

Rund-, Kalfs- en Varkensslagerij
Ham, Rookvleesch, Ossentong, Saucisse de Boulogne, Hoofdkaas, Rolpens, Zult, Rookworst enz.
WED. VAN BEKKUM & ZONEN
Nieuwe Gracht 78, Tel. no. 10752, Utrecht
REEDS JAREN LEVERANCIER VAN HET LEGER

C. v. NIEUWENHUIS & SPIJKER
Fourage - Hooi - Turfmolm
APELDOORN. Tel. 5292 b.g.g. 4111

BANKETHUIS WILLEMS
Dommelstr. 26 Tel. 4232
EINDHOVEN •

Vraagt offerte voor HOOI bij
HOOIHANDEL „HET KAMPEREILAND”
Fa. W. v. d. Weerd & Zn.
Telefoon No. 56 en 401 Kantoor Kampen

Maison Jordi & Cie.

TAILLEURS - BRODEURS
Amersfoort, Tel. 444. Ede, Tel. 412

PETER BOS
OUDESTRAAT 70 - KAMPEN - TEL. 99
Complete Meubileering

N.V. H. GADELLA
UTRECHT

HAMBURGERSTRAAT 38 - TELEFOON 11585
Teekenbehoeften - Vulpenhouders

DE NIEUWE FRUITWINKEL
Kwaliteits Fruit, Delicatessen, Groenten,
Conserven, Wijnen, Likeuren.
G. DOKTER • KAMPEN
BURGWAL 66 TEL. 371.
Het aangewezen adres voor alle betere
fruitsoorten. Specialiteit fruitmanden.

K. VAN VLODORP, Helschriksel 56, VENLO
Brood-, Koek-, en Banketbakkerij
Specialiteit in Limburgsche Rijstevla
Heeft U reeds onze diverse ijssoorten
geprobeerd? Vervaardigd uit de beste
grondstoffen, wordt op verzoek bezorgd
Tel. 3884

„De Graankorrel”
Electrische Brood-, Beschuut- en Banketbakkerij
C. VAN DER MEE-THEEUWES
Weerijssingel 15 (Hoek Nuytstraat) - Tel. 3119
BREDA

A M E R S F O O R T
Voor kruideniers-, comestibles en vleeschwaren,
is het adres **J. de GRAAF**
Zevenboom's Kruideniersbedrijf
Vermeerstraat 85 Tel. 1793

H. H. MILITAIREN
Uw adres in Nijmegen voor Uw wijnen is
N.V. WIJNHANDEL v/h ANTHONY NOLET
Graafscheweg 90, Tel. 710 en 3991, Postgiro 35112
Vraagt prijscourant - Levering door het geheele land

E. KWAKMAN
Springweg 72 — Utrecht
Telefoon: 10245
RUND-, KALFS- EN VARKENSSLAGERIJ

OPLEIDING TOT CAND. NOTARIS
door Mr. J. PLEYTE, Oud-Ontvanger
der Registratie en Domeinen, tevens
candidaat-notaris.
Baronielaan 106, Breda - Tel. 5532

LEVERANCIERS AAN HET LEGER

KOGELDRAAIKRANSEN (ROTHE ERDE)

voor aanhangwagens en opleggers etc. in diverse afmetingen; voor speciale doeleinden zoals SCHIJNWERPERS etc. met uiterst geringe tolerantie

LEVERT

N.V. NEDEXIMPO, AMSTERDAM

AANNEMER P.C. DE JONG

BOUWKUNDIGE

Assendelftstr. 12, Oegstgeest, Tel. 2462
4 miljoen aan werken uitgevoerd
van f 1.000 tot 6 ton.

UITGEVOERDE WERKEN:

Kerkbouw - Scholenbouw - Villabouw - Woningbouw - P.T.T. Gebouwen - Ziekenhuizen - Laboratoria - Bruggenbouw - Gew. Betonwerken
Riolerings- en Grondwerken - Straten-aanleg
Wegenbouw - Onderhoudswerken

AANBEVELINGEN:

Rijksgeb.-dienst - Dep. van Defensie - Rijkswaterst. N.-H. - Prov. Waterst. Z.-H. - G. W. Amsterdam
G. W. Rotterdam - G. W. Den Haag - G. W. Utrecht,
G. W. Leiden - Part. Ingenieurs en Archit.cten,

Fa. A. DUBBERS en J. G. VAN HEES

AANNEMERS

te Utrecht, Tel. 18963 - te Vianen, Tel. 304

REEDS DIVERSE WERKEN
AAN DEFENSIE AFGELEVERD

ZELFS DE FJNSTE NEUS
MOET ERKENNEN:

EEN MODERNE GASHAARD IS
REUKELOOS

GEM. GASBEDRIJF TOONZALEN GROENMARKT 29

BRUTAX

De nieuwe 6 - 7 - persoons
Ford - Taxi

De taxi zonder blokband

Tevens stalling voor wagens

Piet van Brunschot

Oud - Bedrijfsleider Citax

Veldstraat 27a - Tel. 2150

ROERMOND

KLINGELNBERG - FIJNWERK N.V.
ROTTERDAM

Fabrikanten en leveranciers
van werktuigmachines en
fijne gereedschappen

LEVERANCIERS AAN HET LEGER

ZWANENBERG'S FABRIEKEN N.V.
OSS

FIJNE VLEESCHWAREN, VLEESCH-
CONSERVEN, GROENTE- EN
VRUCHTENCONSERVEN, JAMS

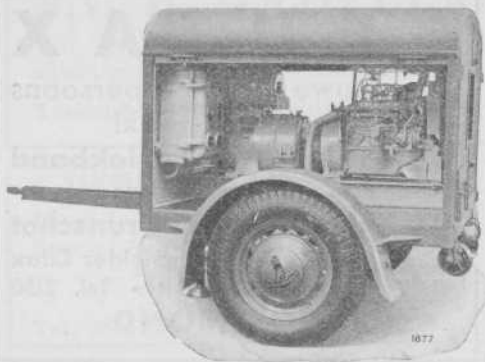
ZWANENBERG MAAKT WAT SMAAKT!

Lederfabriek Gebr. Blom

Oosterhout N.B. — Telefoon 104

**Tuigleer, Rundleer,
Pinkenleer, Kalfsleer.**

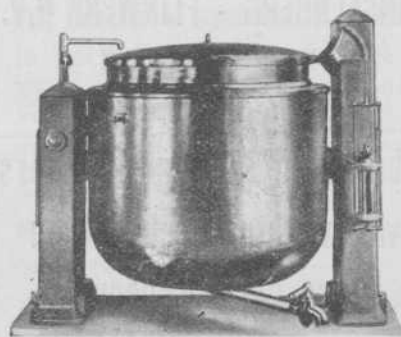

**VERRIJD BARE
STROOMBRONNEN**

Met Diesel- of benzinemotor.
Uitvoering geheel in overleg
met den besteller.

Reeds meer dan 60 geleverd!

KROMHOUT MOTOREN FABRIEK
AMSTERDAM-N TEL. 60001.

Zuurbestendige Apparaten Fabriek

NOORDHOEK 27-29, PAPENDRECHT

Kookketels - Keukeninstallaties en aanverwante
artikelen in roestvrij staal
A V E S T A

Ombouw van verouderde installaties en
apparaturen

Telefoon: Dordrecht 6337
Telegramadres ZAF

LEVERANCIERS AAN HET LEGER

P. H. KAARS SIJPESTEIJN N. V. KROMMENIE

Telefoon No. 81300 Zaandam (K 980) - Telegram-adres Sijpesteijn-Krommenie

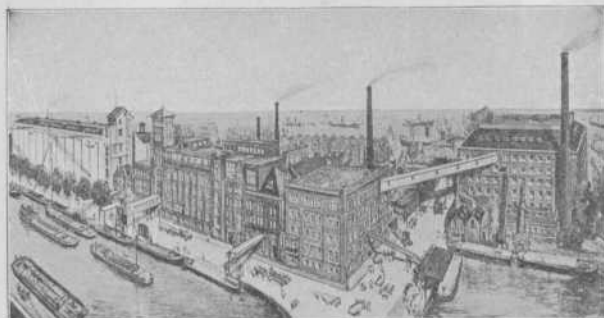
WEVERIJ VAN:

Katoenen-, Hennepen- en Vlassen zeildoek, Presenningdoek, Filterdoek, Waterdicht doek voor dekkleden, Leger-tentendoek, geïmpregneerd tegen rotting

WEVERIJ VAN:

Hennepen- en Vlassen Brandslangen, Rondgeweven Vlassen Brandslangen, merk „Excelsior”, tegen rotting geïmpregneerd Rubbergevoerde Brandslangen

NEDERLANDSCH FABRIKAAT

Lev. v. div. afdelingen van het Leger.

„HOLLAND”-MEEL

spant de

met 22 kampioensprijzen, 2 Zilveren Wisselbekers, 1 Zilveren Lauwerkrans, 8 Eereprijzen, 120 Eerste prijzen.

STOOM-MEELFABRIEK
„HOLLAND” N.V. - AMSTERDAM

MACHINEFABRIEK - PANNEVIS UTRECHT

STOOMDYNAMO'S - POMPMACHINES - FANMACHINES

CENTRIFUGAALPOMPEN - VACUUMPOMPEN

COMPRESSOREN

HIJSCH- EN TRANSPORTWERKTUIGEN - LIFTEN

RADIO INSTALLATIES VAN ELK VERMOGEN
EN VOOR ELK DOEL WORDEN GELEVERD
DOOR DE N.S.F.

N.V. NEDERLANDSCHE SEINTOESTELLEN FABRIEK

TELEGR. ADR: SIGNAL - TELEF. 8841
HILVERSUM - HOLLAND

LEVERANCIERS AAN HET LEGER

NIFE

ALKALISCHE
ACCUMULATOREN

EN LAMPEN VOOR
NOODVERLICHTING
IN
VLUCHTKELDERS

AMSTERDAM
STADHOUBERSVAC 6
TELEF.: 82821

KOOPMAN & CO

BANDOENG
YANBLONGWEG 11
TELEFOON. 2323

1e KLAS

MAAT-KLEERMAKERIJ
V O O R
LAND- EN ZEEMACHT
IN NEDERLAND EN KOLONIEN

MILITAIRE REGENJASSEN vanaf f 20.50
GEGARANDEERD WATERDICHT

CENTRAAL INKOOP-BUREAU VOOR UNIFORMEN
ZAANENLAAN 96 HAARLEM TEL. 23974

N.V. HOLL. DRAAD-EN KABELFABRIEK - AMSTERDAM

RUBBER ADERLEIDINGEN
voor **STERK-** en **ZWAKSTROOM**

Speciale soepele volgummi kabel voor zoeklichtinstallaties.

MACHINEFABRIEK „VOORWAARTS” N.V. AMSTERDAM-N.

LEVERANCIER AAN DE GENIE
EN DE ARTILLERIE INRICHTINGEN HEMBRUG